

Anarkismista

Nicolas Walter

1969

Sisältö

Suomentajan johdanto	3
Natasha Walterin johdanto	5
Anarkismista: miksi nyt?	5
Nicolas Walterista	8
Nicolas Walterin johdanto alkuperäiseen painokseen	11
Mihin anarkistit uskovat?	12
Liberalismi ja sosialismi	13
Demokratia ja edustus	14
Valtio ja luokka	15
Organisaatio ja byrokratia	16
Omaisuus	17
Jumala ja kirkko	18
Sota ja väkivalta	19
Yksilö ja yhteiskunta	20
Miten anarkistit eroavat toisistaan	22
Filosofinen anarkismi	22
Individualismi, egoismi, libertarianismi	22
Mutualismi ja federalismi	24
Kollektivismi, kommunismi, syndikalismi	25
Ei niin erilaisia	27
Mitä anarkistit haluavat	28
Vapaa yksilö	28
Vapaa yhteiskunta	29
Työ	30
Välttämättömyydet ja ylellisyydet	31
Hyvinvointiyhteiskunta	32
Monimuotoisuus	33
Vallankumous vai reformi	34
Mitä anarkistit tekevät	35
Organisaatio ja propaganda	35
Toiminta	37

Suomentajan johdanto

Muistan miettineeni vuosien ajan kysymystä siitä mitä anarkismi tarkoittaa. Ensimmäisen ker-
ran koko käsite tuli vastaan yläasteen historian kirjasta joskus 90-luvun puolivälissä. En ymmär-
tänyt siitä mitään, mutta olin ylipäättään yllättynyt, kun anarkismi mainittiin yhteiskunnallisena
aatteena. Tyypilliseen tapaan olin pitänyt sitä lähinnä käytöshäiriönä.

Kuten monille muillekin sukupolveni aktivisteille, anarkistien häiriökäytös Seattlen WTO-
kokouksen yhteydessä oli ollut merkittävä tekijä kiinnostuksen heräämisessä globaalia eriar-
voisuutta kohtaan yleisesti ja epäoikeudenmukaisuutta kohtaan erityisesti. Anarkismi kiinnosti,
mutta se tuntui olevan lähinnä sitä häiriökäytöstä, ei mikään vakavasti otettava ajatus yhteis-
kunnasta.

Kun aikansa oli pyörinyt aktivistien ja itseään anarkistina pitävien seurassa ja lukenut vähäisiä
julkaisuja, oli alkanut kuulla ohimeneviä mainintoja sellaisista nimistä kuin Proudhon, Bakunin,
Kropotkin ja Goldman. Ei tosin paljoa siitä mitä he sanoivat, mutta kuitenkin oli käynyt selväksi,
että anarkismin historiasta löytyy myös ajattelijoita, ei pelkkiä häiriökäyttäytyjiä. Joku tiesi myös
kertoa Espanjan vallankumouksesta, jossa anarkistien ammattiliitossa oli ollut miljoona jäsentä
ja he onnistuivat kukistamaan kenraalien vallankaappauksen suuressa osassa maata kunnes va-
semmistopoliitikot puukottivat heitä selkään. Tämähän alkoi kuulostaa mielenkiintoiselta.

Anarkismi alkoi itsellenikin muodostua jonkinlaiseksi kulttuuriseksi ja esteettiseksi identitee-
tiksi, joskin perimmäinen kysymys anarkismista oli edelleen selvittämättä. Se anarkistinen nuori-
sokulttuuri, jota tuli elettyä, tuntui mukavalta sekoitukselta kevyttä kapinallisuutta, itsetietoista
eettisyyttä ja ylipäättään sitä elämästä (ja nautintoaineista) huumaantuneiden uusien aikuisten
hurmasta, kun vapautta riittää mutta vastuut antavat vielä odottaa itseään.

Tietenkin oli selvää ettei yhteiskuntaa kuitenkaan minkään omahyväisen nuorisokulttuurin
pohjalle rakenneta, mutta anarkismin johdantoteokset tuntuivat lähinnä keskittyvän siihen mitä
tuuheapartaiset sedät (ja Emma) sanoivat edellisen vuosisadan vaihteessa tai toisen Aleksante-
rin aikoihin. Se ei tuntunut kauhean ajankohtaiselta eikä oikein millään tavalla heijastanut sitä
kulttuuria, jota itse tuli nähtyä ja elettyä.

Ulkomaisilla punk-festareilla sitten uhrasin vajaan kaljatuopin hinnan siihen, että ostin kir-
japöydältä pienen kirjasen *About Anarchism*. Kirjoittajasta en ollut koskaan kuullutkaan ja ta-
kakannen kirjoittajakuvasta saattoi huomata 1960-luvun partamuodin olleen vähemmän tuuhea
kuin 1860-luvulla. Itse vielä odottelin parrankasvua.

Meni kuitenkin vielä muutama kuukausi ennen kirjaseen tarttumista. Olimme viettäneet iltaa
kellariyksiossä Pispalassa ja muun seurueen nukkuessa jäin seuraamaan takkatulen hiipumista.
Jostain syystä tartuin laukun pohjalla kulkeneeseen kirjaseen ja aloin aikani kuluksi lukemaan.
Hiilloksista ehti hehku loppua, mutta luin kirjasen yhdeltä istumalta loppuun ja menin nukku-
maan vasta aamun sarastaessa.

Parin päivän päästä luin sen uudestaan, taas yhdeltä istumalta ja tällä kertaa selvin päin. Nico-
las Walterin pieni teos teki entistä suuremman vaikutuksen. Pienen kokonsa vuoksi se ei painok-
si kelpaa eikä selkämyskään paistattele kirjahyllystä, mutta Walter ei keskittynyt muistelemaan

1800-luvun pieniä suurmiehiä, ei paasannut mahtailevaa retoriikkaa eikä heitellyt saippuakuplan kestävyydellä varustettuja iskulauseita. Hänen näkemyksensä anarkismista oli optimistisen idealistinen, mutta monipuolinen, rehellinen, maanläheinen ja ennen kaikkea selkeä. Tuntui kuin oma anarkismi olisi saanut savijalkojen tilalle vähän kiinteämpää perustaa.

Otin nopeasti urakaksi kirjasen kääntämisen suomeksi. Tuolloisen pitkäjänteisyyden huomioon ottaen oli jo melkoinen saavutus päästä kolmannekseen ennen kuin homma jäi sikseen. Osaltaan asiaan vaikutti joidenkin vanhempien tovereiden reaktio suomennosideasta kertoessani. Olihan noita johdantoja kuulemma nähty ja toisten mielestä tuskin 60-luvun lopulla kirjoitetulla tekstillä enää tänä päivänä on annettavaa.

Kiinnostus anarkismia kohtaan tuntuu olleen hitaassa mutta varmassa kasvussa viime vuosien aikana myös nuorison ulkopuolella. Yhä useammilla elämänalueilla näkyvät kriisit ovat saaneet ihmisiä miettimään yhteiskunnan perustuksia ja sitä olisiko asiat mahdollista järjestää jollain muullakin tavalla.

Vuosien varrella kävi yhä enemmän selväksi etten suinkaan ollut ainoa, jota anarkismi oli kiinnostanut ja joka kaipasi jotain selkeää mutta tiivistä suomenkielistä yleistystä aiheesta. Valitettavasti useimmiten joutui myymään eiota eikä Walterin kirjasta tuntunut suomalaisilta kirjapöydiltä löytyvän edes englanniksi.

Anarkismista on muutaman vuoden aikana tullut suomeksi uusia teoksia. Emma Goldmanin *Anarkismi ja muita esseitä*, Alexander Berkmanin *Anarkismin aakkoset* sekä Pjotr Kropotkinin *Kapinahenki* ovat tuoneet kirjakauppoihin tuon anarkismin ”kultaisen ajan” hengentuotteita, mutta silti kirjallisuudessa tuntui olevan edelleen Walterin kompaktin yleistöksen mentävä aukko. Siksi kaivoinkin kiintolevyn uumenista vuosia vanhan käänösraakileen ja sadepäivien ratoksi aloin työstämään sitä valmiiksi ja julkaisukuntoon.

Jos Walterin hyvin yleisellä tasolla liikkuvasta johdannosta haluaa siirtyä tämän päivän ongelmien ympärillä pyörivään tuoreempaan ja yksityiskohtaisempaan yleisesitykseen, en voi kuin suositella Peter Gelderloosin 271-sivuista kirjaa *Anarchy Works* (Ardent Press, 2010). Toivottavasti sekin saadaan aikanaan suomeksi ja keskustelun kasvaessa lienee lupa odottaa myös kokonaan suomenkielistä yleistystä tärkeitä olosuhteisiin.

Sitä odotellessa käydään Nicolas Walterin johdattamana peruskysymysten äärellä.

Elokuu 2012

Natasha Walterin johdanto

Anarkismista: miksi nyt?

Jokainen, joka on seurannut tai osallistunut viimeaikaisiin mielenilmauksiin globaalia eriarvoisuutta vastaan voi todistaa, että energinen yhteiskunnallinen liike on noussut esiin viime vuosina. Silti jotkut ihmiset näkevät tässä liikkeessä vain yhden negatiivisen puolen. EU:n huippukokouksen aikaan Göteborgissa kesällä 2001 Britannian pääministeri kutsui mielenosoittajia ”kiertäväksi anarkistisirkukseksi” ja halveksi heidän menetelmiään ja unelmiaan.

Kävellessäni väkijoukon keskellä mielenosoituksessa Lontoossa myöhemmin samana vuonna näin eräällä porukalla mustan banderollin, johon oli punaisella kirjoitettu ”kiertävä anarkistisirkus”. Se ei todellakaan ollut ensimmäinen kerta, kun anarkistit ottivat vihollistensa solvaukset ylpeänä käyttöön. Tällä kertaa se vaikutti poikkeuksellisen osuvalta vitsiltä.

Mutta anarkismi nähdään usein pelkkänä vitsinä. Jopa monilla siihen myönteisesti suhtautuvalla tuntuu olevan todellisia vaikeuksia ottaa sitä vakavasti. Nykyisessä liikkeessä anarkisteja syytetään sen kaikista väkivaltaisimmista tai kaoottisimmista hetkistä. Syyttäjät saattavat olla jopa anarkistien ystäviä. Tietenkin anarkismi voi olla pelkkä äkillinen mielenilmaus, ”Ei”-huuto, kohotettu nyrkki tai banderolli, mutta mikä tahansa anarkismin nimen ansaitseva erimielisyys ei tarkoita vain arkipäivän hetkellistä häiriötä. Se pyrkii myös muuttamaan arkipäivän, joka päivä.

Nicolas Walter yritti aina viestiä anarkismin positiivisia puolia. Hän näki anarkismin realistisena keinona ihmisten elämien muuttamiseksi. Painottaessaan anarkistisen ajattelun käytännöllisiä puolia, *Anarkismista* sointuu monella tapaa yhteen globaalia kapitalismia tänä päivänä vastustavan liikkeen kanssa.

Valtiokommunismien kokeilun romahtamisesta asti monet asiantuntijat ovat tulleet siihen tulokseen, että yhteiskuntajärjestyksen nykyiselle muodolle ei ole todellista vaihtoehtoa. Anarkistit eivät kuitenkaan ole koskaan lakanneet uskomasta vaihtoehtoon. Välittömästi Venäjän vallankumouksen jälkeen anarkistit tekivät pesäeron sen autoritaariseen luonteeseen. He vaativat yhä sitä vapautta, jonka kommunismi kielsi, sekä sitä tasa-arvoa, jonka globaali kapitalismi kieltää.

Anarkismi on poliittisen ajattelun virtaus, joka yhdistää vapauden ja tasa-arvon. Joten anarkistit eroavat sosialisteista, jotka laittavat painon tasa-arvolle, sekä liberaaleista, jotka laittavat painon vapaudelle. Anarkisteille vapaus ja tasa-arvo ovat, käytännössä, sama asia. Vaikka monet sen jäsenet eivät kutsuisi itseään anarkisteiksi, ajatus vapauden ja tasa-arvon erottamattomuudesta on ollut globaalia eriarvoisuutta vastustavan liikkeen keskeinen piirre. Liikkeen menetelmät ovat antiautoritaarisia ja mielenosoitukset rakentuvat ilman hierarkioita tai johtajia, minkä lisäksi liike vaatii sekä tasa-arvoisempaa talousjärjestelmää että suurempaa vapautta yhteiskunnan kaikille jäsenille.

Tämä ei tarkoita sitä, että liike olisi välttämättä läpeensä anarkistinen. Vapautta ja tasa-arvoa tänä päivänä hakevilla ihmisillä ei ole tapana pitää valtiota pääkohteenaan, kuten takavuosien anarkistit tekivät. Sen sijaan he näkevät pääkohteena kapitalismin, etenkin monikansallisten yhtiöiden edustamassa muodossa. Painotus yhtiöihin suurena vihollisena on saanut osan liikkeen

näkyvimmistä edustajista pitämään valtiota hyvänä vastavoimana yhtiöille. Heidän mukaansa ainoastaan valtio voi torjua yhtiöiden pahimmat vaikutukset ihmisten elämässä. Monet globalisaation vastaisen liikkeen tukijat ovat olleet sitä mieltä, että liikkeen tulisi saada valtiot säättämään yhtiöitä rajoittavia lakeja sekä lisäämään kansainvälisen kaupan säätelyä valtioiden välillä yhteistyöllä. Heidän mukaansa parasta olisi, jos valtio ottaisi takaisin yhtiöille antamansa vallan.

Valtiot ovat tietenkin usein onnistuneet rajoittamaan yhtiöiden valtaa esimerkiksi ottamalla käyttöön minimipalkat, kieltämällä lapsityön, säättämällä standardit terveydestä ja turvallisuudesta ja niin edelleen. Jopa anarkistit pystyvät näkemään, että valtiolla voi olla hyödyllisiä toimintoja. Kuten Walter sanoo: ”Meillä on liberaali valtio ja hyvinvointivaltio, valtio vapauden puolesta sekä valtio tasa-arvon puolesta.” Mutta, hän lisää, ”valtion perimmäinen tarkoitus on ylläpitää vallitsevaa eriarvoisuutta”.

Viimeinen kommentti saattaa antaa pientä ajateltavaa niille nykyisen liikkeen aktiiveille, jotka laittavat kaiken uskonsa valtioon. Mikä on valtion tarkoitus? Voiko valtio tuoda tasa-arvon ja vapauden, vai suojeleeko se tasa-arvoa ja vapautta vain ja ainoastaan siihen asti, kun se ei ole ristiriidassa vallan ja vaurauden kanssa?

Katsotaan omia hallituksiamme, jotka sanovat haluavansa antaa kehitysmaiden velat anteeksi ja sitten edistävät velkarahoitteista asekauppaa kehitysmaihiin. Ne julistavat vapaakaupan hyötyjä ja sitten pitävät kiinni tulleista ja tukiaisista kotimaisten yhtiöiden suojelemiseksi. Tällaiset näennäiset ristiriidat tuskin yllättävät, jos anarkistinen analyysi valtiosta pitää paikkansa. Sen mukaan vallitsevan eriarvoisuuden suojeleminen on valtion perimmäinen syy olemassaololleen.

Tässä mielessä *Anarkismista* tarjoaa hyödyllistä kritiikkiä joillekin väitteille, joita globalisaation vastaisesta liikkeestä on kuulunut. Nicolas Walter ei väitä, että valtion uudistamiseen pyrkivät olisivat harhaanjohdettuja. Käytännöllisenä ihmisenä hän ymmärtää sen olevan usein ainoa tie eteenpäin. Hän on kuitenkin sitä mieltä, että pelkkä valtion uudistaminen ei riitä vapauden ja tasa-arvon saavuttamiseen.

Tässä mielessä hänen ajattelunsa käy pitkälti yksiin aktivistien kanssa. Vaikka globalisaation vastaisen liikkeen kirjallisuudesta löytää usein kannatusta valtiolle, kaduilla liikkeen aktivisteilta kuulee usein perusteellista epäluuloa valtioita kohtaan. Ei ole sattumaa, että uuden poliittisen aktivismin nousu on tapahtunut äänestysinnon vähentyessä. Samalla myös kyynisyys valtion lupauksia kohtaan on kasvanut, etenkin nuorten keskuudessa. Ihmiset ovat lähteneet kaduille ja organisoituneet valtion ulkopuolella lobbaamisen ja puolue toiminnan sijaan, koska he eivät usko perinteisen poliittisen prosessin tuovan heidän tavoitteitaan yhtään lähemmäksi.

Mutta jos valtio ei toimi, mikä toimii? Nicolas Walterin kuvaama traditio – anarkistinen traditio William Godwinista Pjotr Kropotkiniin, Emma Goldmanista Flores Magoniin – on kertomus toisenlaisesta mahdollisuudesta: yksilöt ja ryhmät toimimassa ilman ulkoiselle auktoriteetille alistumista.

Tämä on anarkismin ydin. Kuten Walter sanoo, anarkismin perusolemus, jota ilman se ei ole anarkismia: ihmisen toisen yli käyttämän ylivallan torjuminen. Ajatuksena sitä on vaikea saada perille tällä hetkellä. Suurin osa ihmisistä on täysin menettänyt uskonsa siihen ajatukseen, että kukaan voi saavuttaa mitään ilman tukea valtiolta tai yhtiöiltä. Ilman institutionaalista valtaa tai markkinoiden luomaa valtaa.

Kyvyttömyys nähdä näiden instituutioiden ohi on levinnyt kaikkeen poliittiseen keskusteluun. Katsotaan vaikka nykyistä sosiaalipoliittista keskustelua globalisaation vastaisen liikkeen ulkopuolella. Asetelma esitetään aina ristiriitana yksityisen ja julkisen välillä. Kuitenkin anarkistit

voisivat sanoa, että nykyisessä muodossaan siinä on kyse pikemminkin ristiriidasta valtion ja yhtiöiden välillä, koska kenellekään ei tule mieleen aidosti julkinen alue, jota ei kontrolloi valtio vaan kansa itse.

On olemassa toinenkin tapa kuvitella hyvinvointiyhteiskunta, jossa tavalliset ihmiset eivät pelkäästään työskentele sairaaloissa ja kouluissa vaan myös organisoivat ne itse. Monet anarkistit ovat painottaneet ajatusta mutualismista: halu tehdä yhteistyötä on yhtä luonnollinen kuin halu hallita. Mutta esimerkiksi Britanniaa purettiin 1900-luvun alussa, hyvinvointivaltion nousun myötä, kaikki keskinäisen avun traditiot, kuten osuustoimintayhteisöt, yhteisösaирaalat ja vastaavat. Ehkä nyt, jos sekä valtio- ja yhtiövallan tapa hoitaa asiat näyttäivät omilla tavoillaan huonoilta, ei tulisi vain yrittää vielä monimutkaisempia sekoituksia näistä kahdesta, vaan myös pohtia sitä mitä Pjotr Kropotkin kutsui ”keskinäiseksi avuksi”: periaate siitä, että ihmiset voivat keskenään organisoida tuottamaan oman hyvinvointinsa.

Toinen tämän kirjasen mielenkiintoinen panos nykyisiin keskusteluihin on Nicolas Walterin optimistinen tapa yhdistää anarkistinen, sosialistinen ja libertaarinen toiminta. Hän hyväksyy erilaisuuden, mutta koska hänellä on varsin käytännöllinen ja mutkaton kuva anarkismista, hän onnistuu hyvin kaivamaan esiin anarkistisen ajattelun ja toiminnan eri muotoja yhdistävät tekijät. Hän nostaa myös esiin kuinka eri suuntaukset punoutuvat yhteen eivätkä revi hajalle.

Tämä on erittäin hyödyllinen huomio juuri nyt. Globaaliin oikeudenmukaisuuteen tähtäävä liike ei selvästikään ole yhtenäinen. Olisi järjetöntä väittää Meksikossa alkuperäiskansoja mobilisoivan Zapatistien Kansallisen Vapautusarmeijan ja Euroopassa katujuhlija järjestävän Reclaim the Streets –verkoston olevan samanlaisia organisaatioita. Olisi älytöntä ehdottaa, että Pohjois-Euroopan omavarais-yhteisöjen ja Brasilian maattomien liikkeen tulisi käyttää samanlaisia taktiikoita.

Kuitenkin löydämme ilmiselviä, rajat ylittäviä yhdistäviä tekijöitä. Ryhmillä ja järjestöillä on jonkinlaiset yhteiset peruspäämäärät. Ne voivat yhdistyä antiautoritaarisuuteen sitoutumisen ympärille tai siihen uskomukseen, että ihmiset toimivat muutenkin kuin saadakseen valtaa tai voittoa. Yhdistymisen pohjana voi olla halu luoda yhteistyöhön perustuva talous sekä keskinäiseen apuun perustuva yhteiskunta. Yhdistävänä tekijänä voi olla myös usko väkivallattomaan suoraan toimintaan uuden yhteiskunnan rakentamisen menetelmänä.

Nicolas Walterin lähestymistapa erilaisuuteen on rehellinen, mutta samalla omaperäisesti kaikenkattava. Hän näkee yhteyksiä niiden välillä, jotka kutsuvat itseään anarkisteiksi ja niiden, jotka eivät kutsu, mutta edustavat kuitenkin anarkistista luonteenlaatua. Hän näkee yhteyksiä eri anarkistisen ajattelun suuntausten ja toimintamuotojen välillä – sanan ja teon propagandasta suoraan toimintaan. Hänen kykynsä nähdä erilaisuus sarjana yhdistäviä, ei hajottavia tekijöitä, voi olla ylioptimistinen. Se saattaa kuitenkin auttaa huomaamaan, että joskus se mikä yhdistää on tärkeämpää kuin se mikä erottaa. Eräs eniten toivoa herättävistä lauseista tässä toivontäyttämässä kirjassessa on tämä: ”Käytännössä monet kiistat uudistusmielisten ja vallankumouksellisten anarkistien välillä ovat merkityksettömiä. Ainoastaan kaikista villein vallankumouksellinen kieltäytyy toivottamasta uudistuksia tervetulleiksi ja ainoastaan kesyin uudistusmielinen kieltäytyy toivottamasta vallankumousta tervetulleeksi. Kaikki vallankumoukselliset tietävät työnsä johtavan uudistuksiin ja kaikki uudistusmieliset tietävät työnsä johtavan yleensä jonkin sortin vallankumoukseen.”

Nicolas Walterista

Anarkismista kirjoitettiin vuonna 1968. Nicolas Walterin toinen tytär, minä, oli syntynyt edellisenä vuonna. Yö toisensa jälkeen Nicolas istui keittiön pöydän ääressä pienessä talossa, rumassa, mitäänsanomattoman tavallisessa Pohjois-Lontoon lähiössä. Välillä jalkaa vaihtaen hän keinutti lastenvaunuja edestakaisin samalla kun kirjoitti – suurella kaarevalla käsialalla, mustalla täytekyynällä – ensimmäisen luonnoksen tästä kirjasta. Se julkaistiin ensimmäisen kerran *Anarchy*-lehden erikoispainoksena 1969. *Anarkismista* on rakkauden tulos, hedelmä pitkästä anarkistiliikkeen tutkimuksesta. Nicolas lähes säikähti, kun Freedom Press julkaisi sen välittömästi uudestaan pamflettina, josta tehtiin viisi painosta vuoteen 1977 mennessä. Kirja myös käännettiin monille kielille, kuten japani, serbokroatia, kreikka, saksa, kiina, puola ja venäjä. Se sai mainetta monissa paikoissa, muuallakin kuin eurooppalaisten ja pohjoisamerikkalaisten aktivistien keskuudessa.

Kun painos loppui viimeisen kerran 80-luvun alussa, Freedom Pressin anarkistitoverit olisivat halunneet uusintapainoksen. Nicolas vastusti. Hän vaati aina saada uudistaa tekstiä ennen uusintapainosta, ja sanoi haluavansa lisätä osiot feminismistä ja ympäristöliikkeestä, tärkeimmistä kapinaliikkeen uusista suuntauksista. Nämä olisivat voineet olla tehokkaita lisäyksiä. Nicolas löysi sekä haastetta että inspiraatiota feministiliikkeen kasvusta. Ja vaikka hän oli läpeensä kaupunkilainen, hän halveksui kuluttamista ja tunsu syvää yhteyttä maaseudun luonnon kauneuteen. Olisiko tämä voinut piiskata häntä kirjoittamaan jotain arvokasta siitä kuinka enemmän yhteistyöhön perustuva yhteiskunta voisi suhtautua ympäristöön lempeämmin? Vaikka nämä uudistukset aloitettiin, ne eivät valitettavasti koskaan valmistuneet. Tämä on ensimmäinen uusintapainos sitten vuoden 1980.

Tämä tarkoittaa sitä, että kaikesta ajankohtaisesta merkitystään huolimatta *Anarkismista* on hyvin pitkälti oman aikansa tuotos. Se pursuaa 60-lukulaista idealismia. ”60-luvulla kuvittelin kaiken voivan muuttua paremmaksi”, totesi Nicolas haastattelijalle 90-luvulla.

Anarkismista syntyi elinikäisestä omistautumisesta anarkistisille ajatuksille ja toiminnalle. Vii- si vuotta ennen tämän kirjasen kirjoittamista Nicolas oli yrittänyt saada Britannian pois kasvavan autoritaarisuuden ja militarismin tieltä. Vuonna 1962 Nicolas, vaimonsa Ruth ja kuusi heidän ystävänsä, jotka olivat kaikki rauhanliikkeen aktiiveja, turhautuivat mielenosoitusten suunnasta. Suurmielenosoitukset ja kansalaistottelemattomuudet onnistuivat hyvin ja johtivat korkealuokkaiseen lehdistötiedotteisiin sekä useisiin pidätyksiin. Mutta mitä todellista vaikutusta niillä oli hallituksessa lisääntyvään militarismiin?

Nicolas ystävineen alkoi etsiä suorempaa tapaa toimia valtion valtaa vastaan. Kuukausien ajan he keskustelivat eri ideoista. Sitten yksi heistä muisti kaverin kaverin joskus maininneen työskennelleensä ”salaisessa bunkkerissa” Readingin lähellä. Jos he vaikka sattuisivat selvittämään bunkkerin tarkoituksen, hän lähti kolmen ystävänsä kanssa kohti Readingia helmikuussa 1963.

He ajoivat tuntikausia jäisillä teillä ja talsivat lumisilla pelloilla, ilman mitään selkeää ajatusta siitä mitä olivat etsimässä. Se oli kovaa hommaa. Ajatus oli järjetön, mutta kantoi hedelmää. Warren Row -kylän itäisestä päästä he löysivät aidatun kukkulan, jossa oli munalukolla lukittu puuportti sekä karttaan merkkeamaton vaja. He kiipesivät aidan yli ja löysivät tiilestä tehdyn pannuhuoneen sekä leveän betonisen ajorampin. Radioantennit olivat vähän matkan päässä, johdot menivät kukkulan sisälle. Yksi heistä kokeili pannuhuoneen ovea ja huomasi sen olevan auki. He menivät sisään. Toinen ovi sisällä oli myös auki ja sen takaa paljastui jyrkät rappuset syvälle maanalaiseen toimistokompleksiin. He juoksivat portaita alas jalkojen kolistessa hiljaisuudessa.

Alhaalta he nappasivat mukaan mitä papereita sattui pöydiltä saamaan. Sitten he juoksivat ulos ja ajoivat pois.

Papereiden tarkempi tutkimus paljasti suuren salaisuuden. He olivat kävelleen suoraan salaiseen bunkkeriin nimeltään Alueellinen Hallituspaikka Numero 6 (Regional Seat of Government Number 6), joka oli rakennettu majoittamaan valtion virkamieskuntaa ydinsodan sattuessa. Samaa aikaan tavalliset britit pidettiin totaalisen pimennossa selviytymissuunnitelmista, jotka oli suunnattu poliittiselle eliitille, ei tavallisille ihmisille. Nicolas ja ystävät, jotka nyt kutsuivat itseään ”Rauhan vakoojiksi”, pitivät hallussaan suurta salaisuutta, jonka he toivoivat auttavan muuttamaan kurssia pois päin militarismista. Ensi töikseen neljä ryhmän jäsentä palasi kylään etsimään lisätietoja salaisesta bunkkerista. He saapuivat paikalle lauantaina keskiyön jälkeen. Tällä kertaa pannuhuoneen ovi oli lukittu. Jäätävässä pimeydessä he tiirikoivat lukon varovasti auki. Tutkinta kesti useita tunteja ja jokainen otti eri tehtävän. Yksi otti valokuvia. Yksi kopioi asiakirjoja. Yksi piirsi karttoja. Yksi kolusi kaikki laatikot ja kaapit jokaisesta huoneesta. Sitten he poistuivat, mukana matkalaukullinen kopioituja papereita ja kamera täynnä kuvia.

Ryhmä kopioi kolmetuhatta löydöstä selittävää lehtistä. Kotitietokoneita ja internetiä edeltäneenä aikana se aiheutti yllättäviä ongelmia voimavarojen ja organisaation suhteen. Salaisuus oli huipussaan. Kirjekuoret täytettiin yöllä hansikkaat kädessä ja postitettiin eri puolilta Lontoota. Kaikki omat paperit poltettiin. Alkuperäiset valokuvat lähetettiin tukijoille anonyymisti ja kirjoituskone heitettiin jokeen. Kuten Nicolas 25 vuotta myöhemmin kirjoitti, keskiviikkona 10. huhtikuuta 1963 ”Salaisuus oli paennut. Niin oli myös Rauhan vakoojat.”

Nyt se kuulostaa lähinnä peliltä, mutta kyseisille kahdeksalle ihmiselle se oli paljon enemmän. Kaikki nuoria, kaikilla elämä edessään, he ottivat riskin pitkästä vankilatuomiosta sen puolesta mihin uskoivat. Välitön vaikutus oli räjähtävä. Tuhannet lehtiset lähetettiin sanomalehtien toimittuksiin, julkimoille, kansanedustajille ja aktivisteille. Vaikka hallitus oli julistanut kaiken bunkkereita koskevan tiedon huippusalaiseksi, sanomalehdet päättivät olla välittämättä siitä. Seuraavana lauantaina juttu oli maan jokaisessa lehdessä. Tuhannet mielenosoittajat menivät välittömästi osoittamaan mieltä Warren Row’hun. Tuo päivä, 13. huhtikuuta, oli myös Ruth Walterin 21. syntymäpäivä. Hän istui Nicolaksen kanssa kylän ulkopuolella juomassa halpaa punaviiniä hennossa kevätauringossa. Muun joukon mukana he lauloivat: ”Tulemme voittamaan”. ”Se oli uskomattomin päivä mitä koskaan on ollut”, hän sanoi myöhemmin. ”Yht’äkkiä tajusimme selvinneemme siitä jäämättä kiinni.”

Suurin osa ihmisistä näytti uskovan ainoastaan sisäpiiriläisen kykenevän vuotamaan niin salaista ja hämmentävää tietoa. Sunday Telegraph oli jopa varma asiasta ja kirjoitti 21. huhtikuuta: ”Ei olisi yllättävää, jos tämän nerokkaan kumouksellisen operaation takana oleva poliittinen älykö jäisi pimentoon.” Kuukautta myöhemmin he kirjoittivat ”aivoista Rauhan vakoojien takana”, jonkinlaisesta ”Jekyll & Hyde -hahmosta”, jonka kuviteltiin olevan ”nerokas mies tärkeässä työssä”. Kiihkeistä spekulatioista huolimatta – tai juuri niiden takia – todellisia vakoojia ei koskaan saatu kiinni.

Mitä Rauhan vakoojat sitten saivat aikaan pitkällä tähtäimellä? Tavallaan hyvin vähän – hallitus pysyi uskossaan, että se pystyisi taistelemaan ja selviämään ydinsodasta. Eikä Rauhan vakoojien teot pistäneet liikkeelle vallankumouksellisia massoja, kuten jotkut heistä olivat varmasti toivoneet. Tavallaan he saivat aikaan hyvin paljon. Ajatus siitä, että ihmisillä on oikeus saada tietoa hallituksen salaisista sotilasvalmisteluista löysi kasvualustaa muuttuvassa yhteiskunnassa. Myöhemmin samana vuonna tapahtuneen Profumo-skandaalin kanssa yritys auttoi rikkomaan brittien lähes koskematonta kunnioitusta vallanpitäjiin. Yksilöinä vakoojat olivat yhtä lailla sekä

rohkaistuneita että tyrmistyneitä tästä menestyksen ja epäonnistumisen sekoituksesta. Vuosien vierieissä Nicolas koki vallankumouksellisille ominaisen illuusion häviämisen ja ymmärsi sen, että vaikka hän oli ehkä auttanut yhteiskuntaa muuttumaan, se yhteiskunta johon hän joskus oli uskonut ei ole tulossa – ainakaan hänen elinaikanaan.

Nicolaksen usko vallankumoukselliseen tulevaisuuteen horjui kuitenkin vain satunnaisesti. Suurimman osan ajastaan hän eli kuten aina aiemminkin: protestoi kiivaasti valtion salailuja ja militarismia sekä puolusti sananvapautta ja rauhaa. Hänet vangittiin vain kerran. Lokakuussa 1966 hän oli ottanut osaa Britannian Vietnamin sotapolitiikkaa vastustaneisiin protesteihin keskeyttämällä jumalanpalveluksen Brightonissa. Harold Wilson oli pitänyt saarnaa, kun Nicolas huusi: ”Tekopyhä! Kuinka voit käyttää jumalan nimeä politiikkasi oikeuttamiseen?” Vuonna 1967, melko pian syntymäni jälkeen, hänet tuomittiin kahdeksi kuukaudeksi vankeuteen siitä hyvästä. Minulla on vieläkin valokuva Sun-lehden kannesta (ajalta jolloin Sun oli vakavasti otettava sanomalehti), missä kaikki me neljä – vanhempani, siskoni ja minä puolivuotiaana – katsomme kyselevästi kameraan juuri ennen kuin hänet vietiin vankilaan.

Monet ajautuvat anarkismiin henkilökohtaisen kapinallisuutensa johdosta. Eikä Nicolas ollut poikkeus. Hän oli luontainen anarkisti, jolla oli matala sietokyky auktoriteeteille ja suuret varastot raivoa. Lapsena hänet lähetettiin sisäoppilaitokseen, suoraan koulusta asepalvelukseen ja sieltä Oxfordin yliopistoon. Perinteisestä taustastaan huolimatta, tai juuri sen takia, hän oppi olemaan luottamatta auktoriteetteihin. Mutta hänen perhehistoriaansa mahtui myös anarkismia. Karl Walter, hänen isoisänsä, oli yksi brittidelegaaateista Amsterdamin kansainvälisessä anarkistikongressissa 1907. Vaikka Nicolas luopui viimeisillä päivillään protestiaktiivisuudesta, osaksi kasvaneen fyysisen kyvyttömyyden takia, hän ei missään vaiheessa lopettanut anarkistilehtiin kirjoittamista ja anarkistien kokoontumisissa puhumista. Vuonna 1986 hän kirjoitti pamfletin vapun tärkeydestä. Sen on sanottu olleen inspiraationa vapun elvyttämisessä anarkistien suosimaksi protestipäiväksi. Hänen toimittamansa painos Charlotte Wilsonin (Freedomia perustamassa ollut anarkisti) teksteistä julkaistiin vuonna 2000, vuosi hänen kuolemansa jälkeen. Hän oli kiinnostunut nuoremman sukupolven tavasta käsitellä anarkismia, vaikka historiallisen ymmärryksen ja konkreettisten päämäärien puute usein raivostutti häntä. On surullista, että hän ei elänyt nähdäkseen vielä tämän painoksen tästä alkuaikojen työstään, mutta hänen sanansa elävät, ja tässä kirjasessa hänen äänensä kuulostaa siltä miten hänet muistamme: vihainen ja tinkimätön, mutta suuri toivo ja inhimillisyyys välkkyy jatkuvasti taustalla.

Natasha Walter
Huhtikuu 2002

Nicolas Walterin johdanto alkuperäiseen painokseen

Moderni anarkistiliike on nyt satavuotias, jos laskeminen aloitetaan bakuninilaisten lähtemisestä ensimmäiseen internationaaliin. Britanniassa on ollut jatkuvaa anarkistitoimintaa 90 vuotta (Freedom Press on toiminut vuodesta 1886). Tällainen menneisyys on voimanlähde, mutta se on myös heikkouden lähde – etenkin painetussa sanassa. Menneiden aikojen anarkistikirjallisuus asettaa raskaan taakan nykyisyyden päälle ja tekee uuden kirjallisuuden tuottamisesta vaikeaa tulevaisuuden kannalta. Siitä huolimatta, vaikka edeltäjämme ovat kirjoittaneet lukemattomia sivuja, suurinta osaa siitä ei ole enää saatavilla ja loputkin ovat sisällöllisesti pahasti vanhentuneita. Lisäksi suurin osa englanniksi julkaistusta tekstistä on käännöksiä muista kielistä.

Tämän takia meillä on vain vähän mitään mitä voimme kutsua omaksemme. Tämän kirjasen tarkoituksena on täyttää tuota puutetta tuoreella kuvauksella anarkismista. Tällainen kuvaus on tietenkin yksilöllinen näkökulma. Yksi anarkismin keskeisistä ominaisuuksista on sen riippuvaisuus yksilön omasta ajattelukyvystä. Sen tarkoitus on ottaa huomioon anarkistiliikkeen yleiset näkökulmat ja tulkita niitä ilman ennakkoluuloja. Se on ilmaistu yksinkertaisella kielellä, ilman jatkuvia viittauksia toisiin kirjoittajiin tai menneisiin tapahtumiin, jotta se olisi helppolukuinen eikä tarvitsisi pohjalle aiheen aikaisempaa tuntemusta. Mutta kyseessä on kuitenkin johdannainen siitä mitä muut kirjoittajat ovat sanoneet menneinä aikoina, enkä yritäkään olla omaperäinen. Eikä tekstin tarkoitus ole olla täydellinen. Anarkismista on paljon enemmän sanottavaa kuin mitä näille sivuille voidaan mahdollistaa. Tämä yhteenveto, kuten kaikki edeltäjänsä, tullaan epäilemättä pian korvaamaan uusilla.

Ennen kaikkea, en halua vaatia itselleni mitään auktoriteettia. Toinen anarkismin keskeinen ominaisuus on edustajien auktoriteetin kieltäminen. Jos lukijalla ei ole mitään kritisoitavaa, olen epäonnistunut. Luvassa on yksinkertaisesti henkilökohtainen selonteko anarkismista, joka pohjautuu viidentoista vuoden kokemukseen anarkistisen kirjallisuuden lukemisesta ja anarkistisesta keskustelusta, sekä kymmenen vuoden aktiivisuuteen anarkistisesta toiminnasta ja anarkistilehtiin kirjoittamisesta.

Huhtikuu 1969

Mihin anarkistit uskovat?

1600- ja 1700-luvuilla, Englannin ja Ranskan vallankumouksissa, anarkistiksi kutsuminen oli solvaus. Anarkisteiksi kutsuttiin niitä, joiden katsottiin haluavan anarkiaa kaaoksen ja sekasorron merkityksessä. Mutta 1840-luvulta lähtien anarkistit ovat hyväksyneet tuon nimen ja sanoneet haluavansa anarkiaa, joka merkitsee tässä yhteydessä valtion puuttumista. Kreikan sana ”anarkhia”, kuten englannin ”anarchy”, pitää sisällään molemmat merkitykset. Ihmiset, jotka eivät ole anarkisteja, käsittävät valtion puuttumisen tarkoittavan kaaosta ja epäjärjestystä. Mutta anarkistit vaativat niiden pitämistä erillään. Yli sadan vuoden ajan anarkistit ovat uskoneet ettei hallituksen puuttumisen tarvitse tarkoittaa pelkkää kaaosta ja sekasortoa, vaan että yhteiskunta ilman valtiota olisi itse asiassa parempi kuin nykyinen yhteiskunta.

Anarkismi on poliittinen ilmentymä kaikissa ihmisryhmissä esiintyvistä psykologisesta reaktiosta esivaltaa vastaan. Jokainen tuntee luonnollisen anarkistin, joka ei usko tai tee jotain vain sen takia, että joku käskee. Jokainen voi kuvitella tilanteita, joissa käytännössä jokainen on eri mieltä tai ei tottele. Käytännön taipumusta anarkiaan on läpi historian nähty siellä, missä yksilöt ja ryhmät ovat kapinoineet hallitsijoitaan vastaan. Teoreettinen ajatus anarkiasta on myös hyvin vanha. Kuvauksia menneestä kultaisesta ajasta ilman valtiota voi löytää muinaisesta Kiinasta ja Intiasta, Egyptistä ja Mesopotamiasta sekä Kreikasta ja Roomasta. Samalla tavoin toive tulevaisuuden valtiottomasta utopiasta löytyy lukemattomien uskonnollisten ja poliittisten kirjoittajien ja yhteisöjen ajattelusta. Anarkian soveltaminen nykyiseen tilanteeseen on kuitenkin varsin tuore idea. Vasta 1800-luvun anarkistisesta liikkeestä löydämme vaatimuksen yhteiskunnasta ilman valtiota tässä ja nyt.

Toiset ryhmittymät niin oikealla kuin vasemmalla haluavat myös eroon valtiosta teoriassa, joko sitten kun markkinat ovat niin vapaita etteivät ne enää tarvitse valvontaa, tai kun ihmiset ovat niin tasa-arvoisia etteivät he enää tarvitse rajoituksia. Heidän käyttämänsä keinot tuntuvat kuitenkin vain tekevän valtiota vahvemmaksi ja vahvemmaksi. Anarkistit, ja vain anarkistit, haluavat päästä valtiosta eroon myös käytännössä. Tämä ei tarkoita sitä, että anarkistit ajattelisivat kaikkien olevan luonnostaan hyviä, identtisiä, täydellisiä tai mitään muuta vastaavaa romanttista hölynpölyä. Se tarkoittaa sitä, että anarkistit uskovat lähes jokaisen olevan sosiaalinen ja muiden kaltainen, sekä kykenevän elämään omaa elämäänsä ja auttamaan toisia. Monet sanovat valtion olevan välttämätön, koska jotkut ihmiset eivät osaa katsoa itsensä perään. Anarkistit sanovat valtion olevan haitallinen, koska kenenkään ei voida luottaa katsovan toisten perään. Jos kaikki ihmiset ovat niin pahoja, että heitä pitää hallita, miten kukaan voi olla riittävän hyvä hallitsemaan muita? Vallalla on taipumus korruptoida ja täydellinen valta korruptoi täydellisesti. Samaan aikaan hyvinvointi tällä pallolla on koko ihmiskunnan työn tulosta. Jokaisella on oikeus ottaa osaa tuohon työhön ja nauttia sen hedelmistä. Anarkismi on ihanne, joka vaatii samanaikaisesti sekä täyttä vapautta että täyttä tasa-arvoa.

Liberalismi ja sosialismi

Anarkismin voidaan nähdä kehittyneen joko liberalismista tai sosialismista, tai sekä liberalismista että sosialismista. Kuten liberaalit, anarkistit vaativat vapautta. Kuten sosialistit, anarkistit vaativat tasa-arvoa. Mutta emme tyydy pelkkään liberalismiin tai sosialismiin. Vapaus ilman tasa-arvoa tarkoittaa sitä, että köyhät ja heikot ovat vähemmän vapaampia kuin rikkaat ja mahavat. Tasa-arvo ilman vapautta taas tarkoittaa sitä, että olemme kaikki yhdessä orjia. Vapaus ja tasa-arvo eivät ole ristiriitaisia vaan pikemminkin toisiaan täydentäviä. Vanhan ”vapaus vastaan tasa-arvo” -kahtiajaon mukaan enemmän vapautta tarkoittaa vähemmän tasa-arvoa ja päinvastoin. Sen sijaan anarkistit haluavat tuoda esiin, että käytännössä toista ei voi olla ilman toista. Vapaus ei voi olla aitoa, jos jotkut ovat liian köyhiä tai heikkoja nauttimaan siitä. Tasa-arvo ei voi olla aitoa, jos toiset hallitsevat toisia. Anarkistien ratkaiseva panos poliittiseen teoriaan on vapauden ja tasa-arvon pitäminen käytännössä samana asiana.

Anarkismi eroaa liberalismista ja sosialismista myös suhteessa edistykseen. Liberaalit näkevät historian suoraviivaisena kehityksenä raakalaisuudesta, taikauskosta, suvaitsemattomuudesta ja tyranniasta sivilisaatioon, valistukseen, suvaitsevaisuuteen ja vapautumiseen. On edistystä ja taantumista, mutta ihmisyyden todellinen kehitys kulkee pahasta menneisyydestä hyvään tulevaisuuteen. Sosialistit näkevät historian dialektisena kehityksenä raakalaisuudesta itsevaltiuden, feodalismien ja kapitalismin kautta työväenluokan voitonjuhlaan ja luokkajärjestelmän poistumiseen. On vallankumouksia ja vastavallankumouksia, mutta jälleen ihmisyyden todellinen kehitys kulkee pahasta menneisyydestä hyvään tulevaisuuteen.

Anarkistit näkevät kehityksen eri tavalla. Itse asiassa he eivät usein näe kehitystä ollenkaan. Emme näe historiaa suoraviivaisena tai dialektisena kehityksenä yhteen suuntaan vaan enemmän dualistisena prosessina. Kaikkien ihmisyyshöjen historia on tarinaa taistelusta vallanpitäjien ja alamaisten, rikkaan ja köyhän välillä. Niiden välillä, jotka haluavat hallita ja tulla hallituksi, ja jotka haluavat vapauttaa itsensä ja toverinsa. Auktoriteetin ja vapauden, hallinnon ja kapinoinnin sekä valtion ja yhteisön periaatteet ovat jatkuvasti toisiaan vastaan. Tätä jännitettä ei koskaan saada purettua. Ihmiskunta yleisesti, tai vain tietty ihmisyyshö paikallisesti, liikkuu välillä toiseen, välillä vastakkaiseen suuntaan. Uuden hallinnon nouseminen tai vanhan kaatuminen ei tarkoita mystistä katkosta kehityksessä, tai vielä mystisempää osaa tuossa kehityksessä vaan se on juuri sitä miltä näyttääkin. Historialliset tapahtumat ovat tervetulleita, kunhan ne lisäävät kaikkien vapautta ja tasa-arvoa. Ei ole mitään syytä kutsua pahaa asiaa hyväksi sen takia, että se on väistämätöntä. Emme voi tehdä tarkkoja ennustuksia tulevaisuudesta tai olla varmoja siitä, että maailma menisi parempaan suuntaan. Ainoa toivomme on se, että tietoisuuden kasvaessa ihmiset tulevat valveutuneemmiksi kyvystään elää omaa elämäänsä ilman tarvetta hallitsijoille.

Joka tapauksessa anarkismi periytyy sekä liberalismista että sosialismista niin historiallisesti kuin ideologisesti. Liberalismi ja sosialismi syntyivät ennen anarkismia ja anarkismi syntyi niiden täydennyksistä ja ristiriitaisuuksista. Suurin osa anarkisteista on aluksi liberaaleja tai sosialisteja – tai molempia. Kapinahenki syntyy harvoin täydessä voimassaan, ja se yleensä kasvaa pikemminkin anarkismia kohti kuin sen sisällä. Tavallaan anarkistit pysyvät aina liberaaleina ja sosialisteina, ja kun he kieltävät hyvät puolet jommassakummassa, he pettävät anarkismia itseään. Viime kädessä me kuitenkin olemme riippuvaisia sananvapaudesta ja vapaudesta kokoon-tua, liikkuu ja käyttäytyä, sekä ennen kaikkea vapaudesta olla erilaisia. Toisaalta olemme myös riippuvaisia omaisuuden tasa-arvosta, solidaarisuudesta, keskinäisen avun periaatteesta ja eten-

kin vallan jakamisesta. Olemme liberaaleja, mutta enemmän kuin pelkkiä liberaaleja. Olemme sosialisteja, mutta enemmän kuin pelkkiä sosialisteja.

Kuitenkaan anarkismi ei ole sekoitus liberalismia ja sosialismia. Se olisi sosiaalidemokratiaa, tai hyvinvointikapitalismia. Mitä tahansa olemme velkaa, ja kuinka lähellä tahansa olemme liberaaleja ja sosialisteja, eroamme perustavanlaatuisesti heistä – kuten myös sosiaalidemokraateista – kieltäessämme valtioinstituution olemassaolon oikeutuksen. Sekä liberaalit että sosialistit ovat riippuvaisia valtiosta – liberaalit näennäisesti suojellakseen vapautta mutta käytännössä estääkseen tasa-arvoa, sosialistit näennäisesti suojellakseen tasa-arvoa mutta käytännössä estääkseen vapautta. Jopa kaikkein äärimmäisimmät liberaalit ja sosialistit eivät voi tulla toimeen ilman hallitusta, jonkun vallankäyttöä toisten yli. Anarkismin perusolemus, mitä ilman se ei ole anarkismia, on vallankäytön kieltäminen toiselta toisen yli.

Demokratia ja edustus

Monet vastustavat epädemokraattista hallitusta, mutta anarkistit eroavat heistä vastustamalla myös demokraattista hallitusta. Jotkut ihmiset vastustavat demokraattista hallitusta myös, mutta anarkistit eroavat heistä siinä, että he eivät pelkää tai vihaa kansanvaltaa, vaan koska he uskovat ettei demokratia ole kansanvaltaa. Anarkisteille demokratia on itse asiassa looginen ristiriita, fyysinen mahdottomuus. Aito demokratia on mahdollista ainoastaan pienessä yhteisössä, jossa jokainen voi ottaa osaa jokaiseen päätökseen. Silloin sitä ei enää tarvita. Se mitä kutsutaan demokrationa, kansan keskuudestaan valitsevat päättäjät, on valittujen hallitsijoiden hallitus. Sitä voitaisiin paremminkin kutsua ”vapaaehtoiseksi harvainvallaksi”.

Kansan valitsevat hallitsijat ja hallitus on erilainen ja yleisesti ottaen parempi asia kuin itse itsensä nimittäneet hallitsijat. Mutta silti jotkut ihmiset hallitsevat toisia. Jopa kaikista demokraattisin hallitus on riippuvainen siitä, että joku pakottaa toisen tekemään jotain tai estää tekemästä jotain. Silloinkin, kun olemme omien edustajiemme hallitsemia, olemme hallittuja. Heti kun he alkavat hallita meitä tahtomme vastaisesti, he lakkaavat olemasta edustajiamme. Suurin osa ihmisistä on nykyään samaa mieltä siitä, että meillä ei ole mitään velvoitetta sellaista hallitusta kohtaan, jota emme ole itse valinneet. Anarkistit menevät pidemmälle ja väittävät ettei meillä ole mitään velvollisuutta sellaistaakaan hallitusta kohtaan jonka olemme itse valinneet. Voimme totella sitä, koska olemme samaa mieltä tai koska olemme liian heikkoja ollaksemme tottelematta, mutta meillä ei ole mitään velvoitetta totella sitä silloin, kun olemme eri mieltä ja riittävän vahvoja ollaksemme tottelematta. Suurin osa ihmisistä on nykyään samaa mieltä siitä, että ennen päätöksen tekoa täytyy kysyä niiden mielipidettä, joita päätös koskettaa. Anarkistit menevät pidemmälle ja vaativat, että heidän tulisi keskenään tehdä päätös ja toteuttaa se käytännössä.

Anarkistit siis hylkäävät ajatukset yhteiskuntasopimuksesta ja edustuksesta. Tietenkin käytännössä suurimmalla osaa asioita tulee aina olemaan vain vähän tekijöitä – niitä, jotka ovat kiinnostuneita ongelmasta ja pystyvät ratkaisemaan sen – mutta ei ole mitään tarvetta valita tai äänestää heitä. He tulevat esiin joka tapauksessa. On parempi, että se tapahtuu luonnollisesti. Asian ydin on siinä, että johtajien ja asiantuntijoiden ei tarvitse hallita. Johtajuuden ja asiantuntemuksen ei välttämättä tarvitse olla yhteydessä esivaltaan. Kun edustaminen hoituu vaivatta, homma hoituu. Ainoat oikeat edustajat ovat valtuutettuja, joilla on lähettäjiensä valtuudet ja joilta voidaan tarvittaessa riisua mandaatti välittömästi. Jollain tapaa edustajaksi itseään väittävä hallitsija on pahempi kuin ilmiselvä vallananastaja, koska esivaltaa on paljon vaikeampi

kyseenalaistaa, kun se on puettu kauniisiin sanoihin ja abstrakteihin väitteisiin. Se, että voimme valita hallitsijamme muutaman vuoden välein ei tarkoita sitä, että meidän tarvitsee totella niitä loput ajasta. Jos tottelemme, teemme niin käytännön syistä, emme moraalisista. Anarkistit ovat hallitusta vastaan, välittämättä siitä miten se on rakennettu tai miten sitä puolustetaan.

Valtio ja luokka

Esivaltaa vastustaessaan anarkistit ovat perinteisesti keskittyneet valtioon. Se tarkoittaa instituutiota, joka onnistuneesti ottaa itselleen väkivallan monopolin tietyllä alueella. Anarkistit vastustavat sitä siksi, että valtio on ylin esimerkki yhteiskunnallisesta auktoriteetista ja se on jokaisessa yhteiskuntakerroksessa esiintyvän ylivallan lähde tai vahvistus. Lisäksi anarkistit ovat perinteisesti vastustaneet kaikenlaisia valtioita. Ei pelkästään kuninkaiden, diktaattorien tai valloittajien ilmiselviä tyrannioita vaan myös valistunutta itsevaltiutta, edistyksellistä monarkiaa, feodaalista tai kaupallista harvainvaltaa, parlamentaarista demokratiaa, neuvostokommunismia ja niin edelleen. Anarkistit ovat jopa pyrkineet sanomaan, että kaikki valtiot ovat samanlaisia, eikä niiden välillä ole paljoa valittavaa.

Ylläoleva oli tietenkin yliyksinkertaistus. Kaikki valtiot ovat epäilemättä autoritaarisia, mutta yhtä epäilemättä jotkut valtiot ovat autoritaarisempia kuin toiset. Jokainen normaali ihminen eläisi ennemmin vähemmän autoritaarisessa valtiossa. Yksinkertaisena esimerkkinä sanottakoon, että tätä anarkismikirjasta ei olisi voitu julkaista monessa entisaikojen valtiossa, eikä sitä vielääkään voitaisi julkaista monissa valtioissa niin vasemmalla kuin oikealla, idässä ja lännessä, pohjoisessa ja etelässä. Eläisin mieluummin sellaisessa paikassa, jossa tämä voidaan julkaista, ja niin tekisi myös suurin osa lukijoista.

Muutamilla anarkisteilla on edelleen varsin yksinkertainen asenne ”valtioksi” kutsuttuun abstraktioon. Anarkistit eivät keskity käymään keskushallinnon ja siitä periytyvien instituutioiden kimppuun sen takia, että ne ovat osa valtiota, vaan koska ne ovat äärimmäisiä esimerkkejä esivallasta yhteiskunnassa. Asetamme valtion ja yhteiskunnan vastakkain, mutta emme enää näe valtiota vieraana yhteiskunnalle, eräänlaisena keinotekoisena luomuksena. Sen sijaan näemme sen osana yhteiskuntaa, luonnollisesti siihen kasvaneena. Autoritaarisuus on normaali käyttäytymisen muoto, aivan kuten aggressiivisuus. Se on kuitenkin käyttäytymismuoto, jota voi ja jota tulisi pystyä kontrolloimaan ja josta tulisi kasvaa ulos. Niin ei kuitenkaan voida tehdä etsimällä tapoja sen institutionalisoimiseksi vaan ainoastaan etsimällä tapoja tulla toimeen ilman sitä.

Anarkistit vastustavat hallinnon selkeän alistavia instituutioita: viranomaisia, lakeja, poliisia, oikeusistuimia, vankiloita, armeijoita ja niin edelleen. Mutta anarkistit vastustavat myös ilmeisen hyväntahtoisia instituutioita: tukijärjestelmiä ja kunnanvaltuustoja, kansallista teollisuutta ja julkisia suuryhtiöitä, pankkeja ja vakuutusyhtiöitä, kouluja ja yliopistoja, lehdistöä ja yleisradiota ja niin edelleen. Jokaisen on helppo huomata, että edellämainitut eivät riipu vapaaehtoisuudesta vaan pakosta, viime kädessä voimasta. Anarkistit ovat sitä mieltä, että jälkimmäiset käyttävät samaa rautanyrkkiä, vaikka siinä olisikin silkkihanska päällä.

Joka tapauksessa valtiosta suoraan tai epäsuorasti periytyviä instituutioita ei voi ymmärtää, jos ne nähdään vain läpeensä pahoina. Niillä voi olla hyväkin puoli, kahdella tavalla. Niillä voi olla hyödyllinen negatiivinen tehtävä niiden torjuessa toisten instituutioiden, kuten julmien vanhempien, ahneiden vuokraisäntien, armottomien pomojen ja väkivaltaisten rikollisten harjoittamaa ylivaltaa. Niillä on myös hyödyllinen positiivinen tehtävä, kun ne edistävät hyödyllisiä sosiaa-

lisiä toimintoja kuten julkisia töitä, sairausvakuutusta, kommunikaatio- ja liikkumisjärjestelmiä, taidetta ja kulttuuria, lääkäripalveluita, eläketurvaa, köyhäinapua ja koulutusta. Täten meillä on liberaali valtio ja hyvinvointivaltio, valtio vapauden puolesta sekä valtio tasa-arvon puolesta.

Ensimmäinen anarkistinen vastaus tähän on se, että meillä on ensisijaisesti alistava valtio, jonka ensisijainen tarkoitus on käytännössä pitää ihmisiä aloillaan, rajoittaa vapautta. Kaikki valtion hyvät toiminnot voidaan toteuttaa, ja on usein toteutettukin, vapaaehtoisten yhdistysten toimesta. Tässä moderni valtio muistuttaa keskiajan kirkkoa. Keskiajalla kirkko oli sotkeutunut olennaisesti kaikkeen sosiaaliseen toimintaan ja oli vaikea kuvitella minkään olevan mahdollista ilman sitä. Ainoastaan kirkko pystyi nimeämään, vihkimään ja hautaamaan ihmisiä, joiden täytyi lopulta oppia, että kirkko ei itse asiassa kontrolloi syntymää, rakkautta ja kuolemaa. Jokaisen julkinen toimi tarvitsi virallisen siunauksen – monet tarvitsevat vieläkin – ja ihmisten täytyi oppia, että ne olivat ihan yhtä tehokkaita ilman siunausta. Kirkko sekaantui ja usein kontrolloi niitä yhteisöelämän puolia mitä valtio kontrolloi nyt. Ihmiset ovat oppineet, että kirkon osallistuminen ei ole välttämätöntä ja se on usein jopa vahingollista. Nyt heidän täytyy vielä oppia se, että valtion ylivalta on yhtä haitallista ja tarpeetonta. Tarvitsemme valtiota vain niin pitkään kuin ajattemme niin, ja kaikki sen toiminnot voidaan tehdä yhtä hyvin, ellei paremmin, ilman esivallan hyväksyntää.

Toinen anarkistinen vastaus on se, että valtion välttämätön tehtävä on ylläpitää vallitsevaa eriarvoisuutta. Jotkut anarkistit ovat samaa mieltä marxilaisten kanssa siitä, että yhteiskunnan perusyksikkö on luokka, mutta suurin osa on samaa mieltä siitä, että valtio on taloudellisten rakenteiden poliittinen muoto. Se edustaa ihmisiä, jotka omistavat ja kontrolloivat yhteiskunnan tuottamaa vaurautta sekä alistaa niitä, jotka tekevät varsinaisen työn kyseisen vaurauden luomiseksi. Valtio ei voi jakaa vaurautta reilusti, koska se itse on pahin taho epäreilun jakamisen kannalta. Anarkistit ovat marxilaisten kanssa samaa mieltä siitä, että nykyinen järjestelmä on tuhoava. He eivät kuitenkaan ole samaa mieltä siitä, että tuleva järjestelmä voidaan muodostaa toisissa käsissä olevan valtion avulla. Valtio on yhtä lailla luokkajärjestelmän syy kuin seuraus, ja valtion perustamasta luokattomasta yhteiskunnasta tulee varsin pian uudelleen luokkayhteiskunta. Valtio ei tule vain kuihtumaan pois, se täytyy tarkoituksella lakkauttaa. Lakkauttajina tulee olla kansa, joka ottaa vallan pois hallitsijoilta ja vaurauden pois rikkailta. Nämä teot ovat yhteydessä toisiinsa. Toinen ilman toista tulee aina olemaan turhaa. Perimmäisessä merkityksessään anarkia tarkoittaa yhteiskuntaa, jossa ei ole vallanpitäjiä eikä rikkaita.

Organisaatio ja byrokratia

Tämä ei tarkoita sitä, että anarkistit vastustaisivat organisaatiota, vaikka se onkin yksi vahvimista ennakkoluuloista anarkismia vastaan. Ihmiset voivat ehkä hyväksyä sen, että anarkia ei tarkoita pelkkää kaaosta ja sekasortoa, ja että anarkistit eivät halua epäjärjestystä vaan järjestystä ilman valtiota. Siitä huolimatta pidetään lähes varmana, että anarkia tarkoittaa spontaania järjestystä ilman organisaatiota. Totuus on päinvastainen. Itse asiassa anarkistit haluavat paljon enemmän organisaatiota, mutta ilman esivaltaa. Ennakkoluulo anarkismin suhteen juontuu ennakkoluulosta organisaation suhteen. On vaikea nähdä, että organisaatio ei perustu ylivaltaan vaan itse asiassa toimii parhaiten ilman sitä.

Pieni tuumaustauko osoittaa, että kun pakottaminen korvataan vapaaehtoisuudella, keskustelun ja suunnittelun määrä kasvaa, ei vähene. Jokainen, jota päätös koskettaa, voi ottaa osaa sen

tekemiseen eikä sitä voida jättää virkamiesten tai edustajien vastuulle. Kun ei ole havainnoitavia hallitsijoita eikä seurattavia ennakkotapauksia, jokainen päätös tehdään tuoreeltaan. Kun ei ole toteltavia hallitsijoita tai seurattavia johtajia, meidän täytyy löytää ratkaisut itse. Jotta kaikki tämä pysyisi käynnissä, yksilöiden välisten yhteyksien määrä ja monimutkaisuus tulee kasvamaan, ei vähenemään. Tällainen organisaatio saattaa olla epäsiisti ja tehoton, mutta se on paljon lähempänä ihmisten tarpeita ja tunteita. Jos jotain ei voida tehdä ilman vanhanaikaista organisaatiota, ilman esivaltaa ja pakottamista, se tuskin on tekemisen arvoista ja on näin ollen parempi jättää tekemättä.

Anarkistit torjuvat organisaation institutionalisoitumisen, jossa erityisryhmän tarkoitus on organisoida muita ihmisiä. Anarkistisen organisaation tarkoitus on olla joustava ja avoin. Heti kun organisaatiosta tulee jämähtänyt ja suljettu, se kaatuu byrokratian käsiin, muuttuu tietyn luokan välineeksi ja palautuu esivallan ilmenemismuodoksi, ei yhteiskunnan järjestämiseksi yhteistyöllä. Jokainen ryhmä on taipuvainen kohti harvainvaltaa ja jokainen organisaatio on taipuvainen kohti byrokratiaa, ammattilaisten valtaa. Anarkistien täytyy aina taistella näitä taipumuksia vastaan niin nyt kuin tulevaisuudessa, sekä itsensä että muiden parissa.

Omaisuus

Anarkistit eivät myöskään torju omaisuutta, vaikka suhtautuvat siihen omintakeisesti. Eräällä tapaa omaisuus on varkautta: kun joku ottaa jonkun asian pelkästään itselleen, se on pois kaikilta muilta. Tämä ei tarkoita meidän kaikkien olevan kommunisteja. Se tarkoittaa sitä, että ihmisen oikeus mihinkään tiettyyn asiaan ei riipu siitä onko henkilö tehnyt sen, ostanut sen, saanut lahjana, käyttäkö sitä vai haluaako sitä vai onko laillisesti oikeutettu siihen vaan siihen tarvitseeko hän sitä. Ja mikä keskeistä, tarvitseeko hän sitä enemmän kuin joku muu. Tässä ei ole kyse abstraktista oikeudesta tai luonnonlaista vaan ihmisen solidaarisuudesta ja terveestä järjestä. Jos minulla on leipää ja sinulla on nälkä, se kuuluu sinulle, ei minulle. Jos minulla on takki ja sinulla on kylmä, se kuuluu sinulle. Jos minulla on talo eikä sinulla ole kattoa pään päällä, olet oikeutettu käyttämään ainakin yhtä huoneistani. Mutta omaisuus on myös vapautta. Hyödykkeiden ja tavaroiden yksityinen käyttö riittävässä määrin on yksilön hyvän elämän perusedellytys.

Anarkistit kannattavat sellaista yksityistä omaisuutta, jota ei voida käyttää toisten riistämiseen. Se on sellaisia henkilökohtaisia omistuksia, joita keräämme lapsuudesta asti ja joista tulee osa elämäämme. Anarkistit vastustavat omaisuutta, jota voidaan käyttää ihmisten riistämiseen: maa ja rakennukset, tuotannon ja jakelun välineet, raaka-aineet ja valmiit tuotteet, raha ja pääoma. Periaate on siinä, että ihmisellä voidaan sanoa olevan oikeus siihen mitä he tuottavat omalla työllään, mutta ei siihen mitä he saavat toisten työstä. Heillä on oikeus siihen mitä he tarvitsevat ja käyttävät, mutta ei siihen mitä eivät tarvitse ja eivät käytä. Heti kun toisilla on enemmän kuin tarpeeksi, tavara menee joko haaskuuseen tai estää muita saamasta tarpeeksi.

Tämä tarkoittaa sitä, että rikkailla ei ole oikeutta omaisuuteensa. He eivät ole rikkaita sen takia, että olisivat tehneet paljon töitä vaan sen takia, että monet ovat tehneet heille töitä. Köyhillä on oikeus rikkaiden omaisuuteen. He eivät ole köyhiä sen takia, että tekisivät niin vähän töitä vaan sen takia, että työskentelevät toisille. Itse asiassa köyhät tekevät lähes aina pidempiä päiviä tylsemmissä töissä kuin rikkaat. Kukaan ei ole koskaan tullut rikkaaksi tai pysynyt rikkaana omalla työllään, vain riistämällä toisten työtä. Meillä voi olla talo ja pala maata, omat työkalut ja terveys kohdallaan koko ikämme, ja tulemme tekemään töitä niin pitkään kun pystymme – voim-

me näin tuottaa riittävästi perheillemme ja vähän siihen päälle. Mutta siltikään emme olisi aidosti omavaraaisia, sillä olemme riippuvaisia toisista sen suhteen, että he tarjoavat meille materiaaleja ja ottavat tuotteitamme vaihdossa.

Julkisessa omaisuudessa kyse ei ole vain omistuksesta vaan myös hallinnasta. Toisia voi riistää myös omistamatta omaisuutta. Rikkaat ovat aina käyttäneet muita ihmisiä omaisuutensa hoitamiseen, ja nyt kun nimettömät yhtiöt ja valtionyritykset korvaavat omaisuutta omistavia yksityishenkilöitä, esimiehet ovat nousemassa toisten työn suurimmaksi riistäjäksi. Sekä edistyneissä että takapajuisissa maissa, sekä kapitalistisissa että kommunistisissa valtioissa, pieni vähemmistö omistaa tai muuten hallinnoi valtaosaa julkisesta omaisuudesta.

Ulkoasusta huolimatta tämä ei ole taloudellinen tai juridinen ongelma. Merkittävää ei ole rahan jakautuminen tai maanhallintaoikeudet tai verojärjestelmä tai perintölaki vaan yksinkertainen tosiasia siitä, että ihmiset työskentelevät toisille ihmisille samaan tapaan kuin jotkut tottelevat toisia. Jos kieltäydymme tekemästä töitä rikkaille ja mahtaville, omaisuus katoaa. Samalla tapaa, jos kieltäydymme tottelemasta hallitsijoita, esivalta katoaa. Anarkistien mukaan omaisuus perustuu esivaltaan, ei toisin päin. Keskeistä ei ole se miten torpparit laittavat ruokaa omistajan suuhun tai kuinka työläiset täyttävät pomojen taskut vaan miksi he tekevät niin. Se on poliittinen kysymys.

Jotkut yrittävät ratkaista omaisuuskysymyksen muuttamalla lakia tai hallitusta, joko uudistuksilla tai vallankumouksella. Anarkistit eivät usko tuollaisiin ratkaisuihin, mutta eivät ole kaikki samaa mieltä oikeasta ratkaisusta. Jotkut anarkistit haluavat, että kaikki jaetaan kaikkien kesken, jotta jokainen saisi yhtäläisen palan maailman vauraudesta. Siihen vielä vapaalla luotolla toimiva *laissez-faire* talousjärjestelmä estämään ylenmääräistä kasautumista. Mutta suurin osa anarkisteista ei usko tähänkään ratkaisuun ja haluavat takavarikoida kaiken julkisen omaisuuden niiltä joilla on enemmän kuin tarvitsevat, jotta kaikilla on yhtäläinen pääsy maailman vaurauteen, jonka hallinta on koko yhteisön käsissä. Mutta samaa mieltä ollaan ainakin siitä, että nykyinen omaisuusjärjestelmä täytyy tuhota yhdessä nykyisen esivallan järjestelmän kanssa.

Jumala ja kirkko

Anarkistit ovat perinteisesti olleet kirkkoa vastustavia ateisteja. Varhaiset anarkistit vastustivat kirkkoa yhtä paljon kuin valtiota. Suurin osa heistä vastusti myös uskontoa itsessään. Iskulauseita ”Ei Jumalaa eikä herraa” on usein käytetty anarkistien sanoman tiivistämiseen. Monet ottavat yhä ensimmäisen askelensa anarkismia kohti hylkäämällä uskonsa ja ryhtymällä rationalisteiksi tai humanisteiksi. Taivaallisen esivallan torjuminen rohkaisee myös maallisen esivallan torjumiseen. Lähes kaikki tämän päivän anarkistit ovat ateisteja, tai ainakin agnostikkoja.

Mutta on ollut myös uskonnollisia anarkisteja, vaikka he ovatkin yleensä olleet liikkeen valtavirran ulkopuolella. Selvät esimerkit ovat harhaoppisiksi tuomitut lahkot, jotka ennakoivat anarkistisia ajatuksia ennen 1800-lukua. Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa oli uskonnollisia pasifisteja 1800- ja 1900-luvuilla. Huomattavia olivat Tolstoi ja hänen seuraajansa 1900-luvun alussa sekä Yhdysvalloissa ollut katolinen työläisliike 1930-luvulla.

Anarkistien yleinen viha uskontoa kohtaan on laantunut kirkon vallan heikkenemisen myötä. Suurin osa tämän päivän anarkisteista suhtautuu siihen henkilökohtaisena asiana. He vastustavat sekä uskonnottomuuteen että uskontoon pakottamista. Jokainen saa uskoa ja tehdä kuten

haluaa, kunhan se koskettaa vain heitä itseään. Mutta kirkolle anarkistit eivät halua antaa yhtään enempää valtaa.

Uskonnon historia on myös malli hallitsemisen historialle. Joskus luultiin ettei yhteiskuntaa kerta kaikkiaan voi järjestää ilman Jumalaa. Nyt jumala on kuollut. Yhä edelleen pidetään mahdollisena järjestää yhteiskunta ilman valtiota. Nyt täytyy tuhota valtio.

Sota ja väkivalta

Anarkistit ovat aina vastustaneet sotaa, mutta kaikki eivät ole vastustaneet väkivaltaa. He ovat antimilitaristeja, mutta eivät välttämättä pasifisteja. Anarkisteille sota on ääriesimerkki yhteiskunnan ulkopuolisesta esivallasta, joka on samaan aikaan myös voimakas esivallan vahvistaja yhteiskunnan sisällä. Sodan organisoitunut väkivalta ja tuho on suunnattomasti suurennettu versio valtion organisoituneesta väkivallasta ja tuhosta. Sota on valtion terveys. Anarkistiliikkeellä on pitkä historia sodan ja sen valmistelujen vastustamisessa. Harvat anarkistit ovat tukeneet muutamia sotia, mutta heidän toverinsa ovat aina pitäneet sitä luopion tekona. Tämä kansallisten sotien täysi vastustaminen on yksi suurista anarkisteja yhdistävistä tekijöistä.

Mutta anarkistit ovat tehneet eron valtioiden välisille kansallisille sodille sekä luokkien välisille sisällissodille. 1800-luvun lopulta lähtien vallankumouksellinen anarkistiliike on kehottanut väkivaltaiseen kapinaan valtion tuhoamiseksi. Anarkistit ovat myös ottaneet aktiivisesti osaa useisiin aseellisiin kansannousuihin ja sisällissotiin, etenkin Venäjällä ja Espanjassa. Vaikka he osallistuivat taisteluihin, heillä ei ollut harhakuvia siitä, että ne itsessään toisivat vallankumouksen. Väkivalta voi olla välttämätöntä vanhan järjestelmän tuhoamiseksi, mutta se on hyödytöntä ja vaarallista uuden järjestelmän rakentamisen kannalta. Kansanarmeija voi kukistaa hallitsevan luokan ja tuhota hallituksen, mutta se ei voi auttaa kansaa vapaan yhteiskunnan luomisessa. Sodan voittamisesta ei ole mitään hyötyä, jos ei pysty voittamaan rauhaa.

Monet anarkistit ovat epäilleet sitä onko väkivallasta mitään hyötyä. Aivan kuten valtio, se ei ole neutraali voima, jonka vaikutus riippuu vain käyttäjästä. Se ei tuota oikeita asioita vain oikean käyttäjän takia. Sorrettujen väkivalta ei tietenkään ole sama asia kuin sortajan väkivalta, mutta silloinkin kun se on paras poispääsy sietämättömästä tilanteesta, se on vain toiseksi paras vaihtoehto. Se on yksi yhteiskunnan epämiellyttävimmistä piirteistä ja sellaisena se myös pysyy, oli tarkoitus kuinka hyvä tahansa. Lisäksi sillä on tapana tuhota tarkoituksensa, jopa sellaisissa tilanteissa, jotka vaikuttavat sille sopivilta, kuten vallankumous. Historian kokemus osoittaa, että väkivalta ei turvaa vallankumousta. Päinvastoin, mitä enemmän väkivaltaa, sitä vähemmän vallankumousta.

Tämä saattaa vaikuttaa järjettömältä niille, jotka eivät ole anarkisteja. Yksi vanhimmista ja sitkeimmistä ennakkoluuloista anarkismia vastaan on siinä, että anarkistit ovat ennen kaikkea väkivaltaisia. Stereotyyppi pommia heittävästä anarkistista on yli satavuotias, mutta elää edelleen vahvana. Monet anarkistit ovat tietenkin suosineet väkivaltaa, jotkut ovat kannattaneet salamurhia ja muutamat jopa väestöön kohdistunutta terrorismia keinona nykyjärjestelmän tuhoamiseksi. Anarkismissa on pimeä puolensa, jota ei käy kiistäminen. Mutta se on vain yksi puoli, ja pieni sellainen. Suurin osa anarkisteista on aina vastustanut kaikkea muuta paitsi sellaista väkivaltaa, joka on aidosti välttämätöntä – se väistämätön väkivalta, joka tapahtuu silloin kun kansa karistaa harteiltaan hallitsijansa ja riistäjänsä – vaikka he ovatkin saattaneet olla vastentahtoisia tuomitsemaan niitä harvoja anarkisteja, jotka ovat turvautuneet väkivaltaan rehellisin mielin.

Vallanpitäjät ovat olleet suurimpia väkivallantekijöitä, ei niiden vastustajat. Suuret tappajat eivät ole olleet Etelä-Euroopassa sata vuotta sitten eläneitä epätoivoisia pommimiehiä vaan jokaisen valtion sotakoneistoja läpi koko maailmanhistorian. Yksikään anarkisti ei vedä vertoja salamasodalle tai atomipommille, yksikään salamurhaaja ei asetu Hitlerin tai Stalinin rinnalle. Rohkaisemme kyllä työläisiä ottamaan tehtaat haltuunsa tai maalaisia valtaamaan tarvitsemansa maapalan. Saatamme rikkoa aitoja tai rakentaa barrikadeja, mutta meillä ei ole sotilaita, lentokoneita, poliiseja, vankiloita, leirejä, teloituspaitioita, kaasukammioita tai pyöveleitä. Anarkisteille väkivalta on ääriesimerkki ihmisen toiseen ihmiseen kohdistamasta vallasta, kaiken sen kärjistyminen mitä vastustamme.

Joissain tapauksissa anarkistit ovat siirtyneet kohti pasifismia ja pasifistit kohti anarkismia. Tästä on ollut hyötyä molemmille puolille, kun anarkistit ovat oppineet pasifisteilta ja päin vastoin. Jotkut anarkistit ovat kokenet Tolstoin ja Gandhin kannattaman militantin pasifismin sekä väkivallattoman suoran toiminnan hyvinkin houkuttelevana. Monet anarkistit ovat osallistuneet sodanvastaisiin liikkeisiin, joihin heillä on joskus ollut huomattavaakin vaikutusta. Mutta monien anarkistien mielestä, jopa niiden, jotka kokevat sen omakseen, pasifismi on liian lakea torjuessaan kaiken väkivallan kaikissa olosuhteissa, sekä liian kapea siinä uskossa, että pelkkä väkivallasta eroon pääseminen saisi aikaan perustavanlaatuisen yhteiskunnallisen muutoksen. Siinä missä pasifistit näkevät esivallan jonkinlaisena väkivallan heikkona versiona, anarkistit näkevät väkivallan olevan esivallan vahvempi muoto. Jotkut anarkistit eivät myöskään innostu pasifismin moralistisesta puolesta, sen askeettisuudesta, omahyväisyydestä ja hellämielisestä maailmankuvasta. Eli anarkistit ovat antimilitaristeja, mutta eivät välttämättä pasifisteja.

Yksilö ja yhteiskunta

Yhteiskunnan perusyksikkö on yksilö. Lähes kaikki yksilöt elävät yhteiskunnassa, mutta yhteiskunta ei ole muuta kuin kokoelma yksilöitä. Sen ainoa tarkoitus on mahdollistaa heille täysipainoinen elämä. Anarkistit eivät usko ihmisillä olevan luonnollisia oikeuksia, mutta tämä pätee jokaiseen. Yksilöllä ei ole oikeutta tehdä mitään, mutta kenelläkään muulla yksilöllä ei ole oikeutta estää tuota yksilöä tekemästä mitään. Ei ole mitään yleistä tahtoa tai sosiaalista normia, johon meidän tulee mukautua. Olemme tasa-arvoisia, mutta emme identtisiä. Kilpailu ja yhteistyö, aggressio ja hellyys, suvaitsemattomuus ja suvaitsevaisuus, väkivalta ja lempeys, esivalta ja kapina ovat kaikki luonnollista sosiaalista käytöstä, mutta jotkut auttavat ja jotkut tukahduttavat yksilöiden täyttää elämää. Anarkistit uskovat siihen, että se turvataan parhaiten pitämällä huoli yhteiskunnan jokaisen jäsenen tasa-arvoisesta vapaudesta.

Näin ollen meitä ei kiinnosta moraali perinteisessä mielessä eikä se mitä ihmiset tekevät omista elämistään. Tehköön jokainen luonnollisten kykyjensä rajoissa mitä haluaa, kunhan antavat myös *muiden* tehdä mitä haluavat. Pukeutuminen, ulkoasu, puhetapa, käytöstavat ja kaverisuhteet ovat henkilökohtaisia mieltymyksiä. Niin on myös seksi. Kannatamme vapaata rakkautta, mutta se ei tarkoita universaalin siveettömyyden kannattamista. Se tarkoittaa sitä, että kaiken rakkauden tulee olla vapaata. Prostituutio ja raiskaus ei mahdu siihen. Ihmisten tulee voida itse valita (tai torjua) seksikumppaninsa ja -tapansa. Äärimmäinen hurjastelu saattaa sopia toiselle, äärimmäinen siveys toiselle – tosin suurin osa anarkisteista on sitä mieltä, että maailma olisi parempi paikka, jos täällä olisi paljon vähemmän hössimistä ja paljon enemmän hässimistä. Sama periaate pätee huumeisiin. Ihmiset voivat myrkyttää itsensä alkoholilla tai kofeiinilla,

kannabiksella tai amfetamiinilla, tupakalla tai opiaateilla, eikä meillä ole mitään oikeutta estää heitä, rankaisemisesta puhumattakaan, vaikka voimme yrittää auttaa heitä. Samaan tapaan yksilöt voivat uskoa omalla tavallaan tai olla uskomatta. Sillä ei ole väliä, jos joku loukkaantuu henkisesti, mutta sillä on väliä, jos joku loukkaantuu fyysisesti. Ei pidä murehtia eroja henkilökohtaisessa käytöksessä. Murehtiminen kannattaa jättää autoritaarisen yhteiskunnan karkeille epäoikeudenmukaisuuksille.

Anarkistit ovat aina vastustaneet kansallisen, sosiaalisen, rodullisen tai seksuaalisen sorron kaikkia muotoja. He ovat myös aina tukeneet kaikkia liikkeitä kansalliseen, sosiaaliseen, rodulliseen tai seksuaaliseen vapautumiseen. Mutta he eroavat liittolaisistaan kyseisissä liikkeissä siinä, että he näkevät kaikki sorron muodot luonteeltaan poliittisina ja näkevät kaikki sorron uhrin ihmisyksilöinä, ei kansan, luokan, rodun tai sukupuolen jäsenenä.

Vapaan yksilön suurin vihollinen on valtion musertava valta. Anarkistit kuitenkin vastustavat myös kaikkia muita vapautta rajoittavia esivallan muotoja – perheessä, koulussa, työpaikalla, naapurustossa – ja jokaista yritystä yksilön mukauttamiseksi. Joka tapauksessa, ennen kuin mietitään miten yhteiskunta voitaisiin järjestää niin, että se antaa kaikille jäsenilleen mahdollisimman suuren vapauden, on välttämätöntä kuvailla niitä eri näkemyksiä, joita anarkismissa esiintyy yksilön ja yhteiskunnan suhteen.

Miten anarkistit eroavat toisistaan

Anarkistit ovat pahamaineisen tunnettuja keskinäisestä riitelystä. Johtajien, virkailijoiden, hierarkian, oikeaoppisuuden, rangaistusten, palkintojen, poliittisten linjavetojen ja ohjelmien puuttuessa on vain luonnollista, että esivallan torjuvat ihmiset taipuvat kohti jatkuvaa erimielisyyttä. Joka tapauksessa anarkismista voidaan tunnistaa useita vakiintuneita suuntauksia, joihin suurin osa anarkisteista määrittää itsensä.

Filosofinen anarkismi

Anarkismin alkuperäistä muotoa kutsutaan nykyään *filosofiseksi* anarkismiksi. Se tarkoittaa sitä, että ajatus valtiottomasta yhteiskunnasta on houkutteleva, mutta ei kuitenkaan mahdollinen, ainakaan vielä. Tämä asenne vallitsee kaikessa anarkistiselta vaikuttavassa kirjallisuudessa ennen 1840-lukua. Se on osasyynä sille, miksi anarkiset kansanliikkeet eivät muodostaneet vakavampaa uhkaa hallituksille. Kyseistä asennetta voi edelleen löytää monien sellaisten keskuudesta, jotka kutsuvat itseään anarkisteiksi, mutta pysyttelevät järjestäytyneiden liikkeiden ulkopuolella. Sitä löytyy jonkin verran myös anarkistiliikkeestä. Se on anarkismia aivoissa mutta ei sydämessä, teoriassa mutta ei käytännössä. Usein se vaikuttaa olevan lähes tiedostamaton asenne siitä, että Jumalan valtakunnan tavoin anarkismi on henkilön sisimmässä. Ennen tai myöhemmin se käy ilmi lauseessa: ”Tietenkin olen anarkisti, mutta...”

Aktiivisilla anarkisteilla on tapana ylenkatsoa filosofisia anarkisteja, mikä on ymmärrettävää, mutta myös valitettavaa. Anarkismin ollessa vähemmistöliike, yleinen sympatia anarkistisia ajatuksia kohtaan, oli se sitten kuinka epämääräistä tahansa, luo anarkistiselle propagandalle otollista ilmapiiriä ja mahdollistaa liikkeen kasvun. Toisaalta taas filosofinen anarkismi saattaa toimia rokotteenä todellista anarkismia vastaan, mutta on silti parempi kuin täysi välinpitämättömyys. Filosofisten anarkistien lisäksi on monia muita, jotka ovat lähellä meitä, mutta eivät suostu kutsumaan itseään anarkisteiksi. Osa ei suostu kutsumaan itseään millään nimellä. Kaikilla on oma roolinsa, jos ei muuta niin olla sympaattista yleisöä ja edesauttaa vapautta omassa elämässä.

Individualismi, egoismi, libertarianismi

Ensimmäinen muutakin kuin pelkkää filosofiaa ollut anarkismin suuntaus oli *individualismi*. Sen mukaan yhteiskunta ei ole organismi vaan kokoelma autonomisia yksilöitä, joilla ei ole mitään velvoitteita yhteiskuntaa kohtaan. Ainoat velvoitteet kohdistuvat toisiin yksilöihin. Tämä näkemys oli olemassa kauan ennen anarkismia, ja on jatkanut eloaan erillään anarkismista. Mutta individualismi taipuu aina oletamaan, että yhteiskunnan muodostavien yksilöiden tulisi olla vapaita ja tasa-arvoisia, ja että se voi tapahtua vain heidän omien ponnisteluksiensa, ei ulkopuolisen instituution avulla. Selvästikin mikä tahansa kehitys tässä asenteessa vie sitä pelkästä individualismista kohti todellista anarkismia.

Kehittynyttä anarkismin teoriaa hahmotteli ensimmäisenä William Godwin kirjassaan *Enquiry Concerning Political Justice* (1793). Hän oli individualisti. Vastauksena sekä Ranskan vallankumouksen vastustajille että kannattajille hän hahmotteli yhteiskuntaa ilman valtiota, jossa olisi niin vähän järjestäytymistä kuin mahdollista. Suvereenien yksilöiden tulisi varoa mitä tahansa pysyvää yhteenliittymää. Monista vaihteluista huolimatta tämä on edelleen individualistisen anarkismin perusta. Tämä on intellektuellien, taiteilijoiden ja eksentrikoiden anarkismia. Sellaisen ihmisten, jotka työskentelevät itsekseen ja haluavat olla itsekseen. Godwinista lähtien se on etenkin Britanniassa ja Pohjois-Amerikassa vetänyt puoleensa sellaisia ihmisiä kuin Shelley ja Wilde, Emerson ja Thoreau, Augustus John ja Herbert Read. He saattavat kutsua itseään jollain muulla nimellä, mutta individualismi paistaa aina siitä läpi.

Saattaa olla harhaanjohtavaa kutsua individualismia anarkismin yhdeksi muodoksi. Sillä on ollut syvä vaikutus koko anarkistiliikkeeseen ja mikä tahansa kokemus tai havainto anarkisteista osoittaa sen olevan edelleen keskeinen osa anarkismin käytäntöä, tai ainakin periaatteita. Individualistiset anarkisti ovat, ja olivat, perusanarkisteja, jotka yksinkertaisesti vain haluavat tuhota esivallan, ilman että sen tilalle tulee mitään. Tämä on anarkismia itselle, jos ei kenellekään muulle. Se on näkemys ihmisyydestä, jossa on järkeä rajojensa puitteissa, mutta joka ei mene riittävän pitkälle käsitelläkseen todellisia yhteiskunnallisia ongelmia. Niihin tarvitaan yhteiskunnallista, ei henkilökohtaista toimintaa. Yksin voimme pelastaa itsemme, emme muita.

Individualismin äärimmäisempi muoto on *egoismi*, etenkin siinä muodossa, jossa Max Stirner sen kuvaili kirjassa *Der Einzige und sein Eigentum* (1844). Yleensä se on käännetty englanniksi *The Ego and His Own* vaikka parempi käännös olisi *The Individual and His Property* (Yksilö ja hänen omaisuutensa -suom.). Marxin tai Freudin tapaan Stirneriä on vaikea tulkita loukkaamatta hänen seuraajiaan. Hänen egoisminsa voidaan kuitenkin sanoa eroavan yleisestä individualismista torjumalla sellaiset abstraktiot kuten moraali, oikeus, pakko, järki ja velvollisuus. Niiden sijalla se suosii jokaisen yksilön eksistentiaalisen ainutkertaisuuden vaistonvaraista tunnustamista. Luonnollisesti se vastustaa valtiota, mutta myös yhteiskuntaa, ja taipuu kohti nihilismia (millään ei ole väliä) ja solipsismia (vain minä itse on olemassa). Se on selvästikin anarkistinen, mutta varsin hedelmättömällä tavalla, sillä mikä tahansa väliaikaista ”egoistiliittoa” suurempi organisaatio nähdään uuden sorron lähteenä. Tämä on runoilijoiden ja kulkureiden anarkismia. Sellaisten, jotka haluavat absoluuttisen vastauksen ilman kompromisseja. Se on anarkiaa tässä ja nyt, jos ei muualla niin omassa elämässä.

Maltillisempi individualismista ammentava suuntaus on *libertarianismi*. Yksinkertaisimmillaan se on näkemys vapaudesta hyvänä asiana. Tarkemmassa mielessä se on näkemys vapaudesta kaikista tärkeimpänä poliittisena päämääränä. Näin ollen libertarianismi ei ole niinkään tietty anarkismin muoto kuin sen laimennettu versio. Ensimmäinen askel tiellä kohti täyttä anarkismia. Joskus sitä itse asiassa käytetään synonyymina tai kiertoilmauksena anarkismille yleisesti, kun on jokin syy välttää latautuneemman sanan käyttöä. Yleisesti sitä kuitenkin käytetään tarkoitamaan anarkististen ajatusten hyväksymistä tietyllä kentällä, mutta tunnustamatta kuitenkaan anarkismia kokonaisuudessaan. Individualistit ovat määritelmällisesti libertaareja, mutta libertaarisosialistit tai libertaarikommunistit ovat niitä, jotka tuovat sosialismiin tai kommunismiin yksilön perusarvon tunnustamisen.

Mutualismi ja federalismi

Kun individualistit alkavat laittamaan ajatuksiaan käytäntöön, syntyy *mutualismiksi* kutsuttu anarkismin suuntaus. Sen mukaan yhteiskunnan ei tulisi nojata valtioon, vaan järjestäytymisen perustana tulisi olla yksilöiden vapaaehtoiset sopimukset toistensa kanssa tasa-arvon ja vastavuoroisuuden pohjalta. Mutualismi liittyy mihin tahansa yhteenlittymään, joka on enemmän kuin vaistonvarainen mutta vähemmän kuin virallinen. Se ei ole väistämättä anarkismia, mutta se oli historiallisesti merkittävä tekijä anarkismin kehitymisessä. Lähes kaikki anarkistiset ehdotukset yhteiskunnan järjestämiseksi uudelleen ovat olleet pohjimmiltaan mutualistisia.

Ensimmäinen, joka tarkoituksella kutsui itseään anarkistiksi – Pierre-Joseph Proudhon, *What is Property?* (1840) – oli mutualisti. Vastauksena 1800-luvun alun utopisti- ja vallankumoussosialisteille hän hahmotteli yhteiskuntaa, joka perustuisi vapaiden yksilöiden osuuskunnille, jotka vaihtaisivat elämän perustarpeita työarvon pohjalta ja saisivat vapaata luottoa kansanpankista. Tämä on käsityöläisten, pienviljelijöiden, kaupanpitäjien, ammattilaisten ja asiantuntijoiden anarkismia. Sellaisten, jotka haluavat tehdä työtä yhtäläisillä ehdoilla mutta seistä omilla jaloillaan. Julistuksistaan huolimatta Proudhonilla oli paljon seuraajia etenkin koulutetun työväenluokan ja alemman keskiluokan parissa. Hänellä oli huomattavaa vaikutusta 1800-luvun jälkipuolen Ranskassa, minkä lisäksi mutualismilla oli vaikutuksensa myös Pohjois-Amerikassa ja vähäisemmässä määrin Britanniassa. Myöhemmin se houkutteli puoleensa sellaisia ihmisiä, jotka halusivat rahauudistusta tai omavaraisia yhteisöjä – asioita, jotka lupaavat nopeita tuloksia, mutta eivät vaikuta yhteiskunnan perusrakenteeseen. Se on näkemys ihmisyydestä, jossa on järkeä rajojensa puitteissa, mutta joka ei mene riittävän pitkälle käsitelläkseen sellaisia asioita kuin teollisuus ja pääoma, niitä hallitseva luokkajärjestelmä tai – ennen kaikkea – valtio.

Mutualismi on tietenkin osuustoimintaliikkeen periaate, mutta osuuskunnat toimivat enemmän demokraattisilla kuin anarkistisilla linjoilla. Anarkistisen mutualismin pohjalta järjestetyssä yhteiskunnassa toiminnot olisivat käytännössä osuusyhteisöjen käsissä ilman pysyviä esimiehiä tai vaaleilla valittuja virkailijoita. Taloudellinen mutualismi voidaan näin ollen nähdä osuustoimintana ilman byrokratiaa, tai kapitalismina ilman voittoja.

Kun mutualismia ilmaistaan taloudellisen sijaan alueellisenä kysymyksenä, siitä tulee *federalismia*. Sen mukaan paikallisyhteisöä laajemman yhteiskunnan tulisi järjestää kokonaisuus eri alueilta koottavien neuvostojen verkoston avulla, ja sitä suuremmat alueet verkottuvat uusilla neuvostoilla ja niin edelleen. Anarkistisen federalismin peruspiirre on siinä, että neuvostojen jäsenet ovat valtuutettuja ilman toimeenpanovaltaa, mandaatin ollessa välittömästi irtisanottavissa. Neuvostoilla ei myöskään olisi keskitettyä esivaltaa, vain pelkkä sihteeristö. Proudhon, joka ensimmäisen hahmotteli mutualismia, oli myös ensimmäinen joka hahmotteli federalismia kirjassa *The Federal Principle* (1863). Hänen seuraajiaan kutsuttiin sekä federalisteiksi että mutualisteiksi, etenkin työväenliikkeessä. Ensimmäisen internationaalin alkuvaiheessa sekä Pariisin kommuunissa modernin anarkistiliikkeen henkiset edeltäjät kutsuivat itseään pääasiassa federalisteiksi.

Federalismi ei niinkään ole anarkismin suuntaus kuin väistämätön osa anarkismia. Käytännössä kaikki anarkistit ovat federalisteja, mutta käytännössä kukaan ei määrittele itseään vain federalistiksi. Federalismi on loppujen lopuksi yhteinen periaate, joka ei missään nimessä rajau du anarkistiliikkeeseen. Siinä ei ole mitään utopistista. Kansainväliset järjestelmät rautateiden, laiva- ja lentoliikenteen, postin, puhelinyhteyksien, tieteellisen tutkimuksen, ruoka-avun, katastrofintorjunnan ja monen muun toiminnan järjestämiseksi ovat perusrakenteeltaan federalisti-

sia. Anarkistit lisäävät, että tällaiset järjestelmät toimisivat yhtä hyvin maiden sisällä kuin välillä. Loppujen lopuksi, se pätee jo suurimpaan osaan kaikenlaisia yhdistyksiä ja järjestöjä, jotka hoitavat sellaista sosiaalista toimintaa, joka ei ole taloudellisesti tuottavaa tai poliittisesti herkkää.

Kollektivismi, kommunismi, syndikalismi

Anarkismia, joka menee individualismia tai mutualismia pidemmälle ja pitää sisällään suoran uhan luokkajärjestelmälle ja valtiolle, on kutsuttu *kollektivismiksi*. Tämän näkemyksen mukaan yhteiskunta voidaan järjestää uudestaan vain siten, että työväenluokka ottaa vallankumouksessa talouden hallintaansa, tuhoaa valtiokoneiston ja järjestää tuotannon uudestaan yhteisomistuksen ja työläisten yhteenliittymien avulla. Työn välineet omistettaisiin yhdessä, mutta työn hedelmät jaettaisiin sillä periaatteella, jonka ranskalaiset sosialistit pukivat iskulauseeksi 1840-luvulla: ”Jokaiselta kykyjensä mukaan, jokaiselle tehdyn työn mukaan”.

Ensimmäiset modernit anarkistit – ensimmäisen internationaalin bakuninilaiset – olivat kollektivistejä. Vastauksena reformistisille mutualisteille ja federalisteille sekä autoritaarisille blanquisteille ja marxilaisille he hahmottelivat vallankumouksellisen anarkismin yksinkertaisen muodon. Se on luokkataistelun ja proletariaatin anarkismia, köyhien massakapinaa rikkaita vastaan sekä välitöntä siirtymää vapaaseen ja luokattomaan yhteiskuntaan, ilman mitään diktatuurin välivaihetta. Tämä on luokkatietoisten työläisten ja maalaisten, työväenliikkeen militanttien ja aktivistien anarkismia. Sellaisten sosialistien anarkismia, jotka haluavat yhtä lailla sekä vapautta että tasa-arvoa.

Tätä anarkistista tai vallankumouksellista kollektivismia ei pidä sekoittaa sosiaalidemokratian paremmin tunnettuun autoritaariseen ja reformistiseen kollektivismiin, joka myös perustuu yhteisomistukseen, mutta myös valtion kontrolliin tuotannosta ja jakelusta. Koska sekaannuksen vaara on ilmeinen ja koska anarkistit ja sosialistit ovat tässä kohtaa lähimpänä toisiaan, tämän anarkismin parempi kuvaus voisi olla libertaarinen sosialismi. Se ei pidä sisällään pelkästään sosialistisia anarkisteja vaan myös anarkismiin kallellaan olevia sosialisteja, jotka eivät kuitenkaan ole vielä ihan anarkisteja.

Kollektivismiin yksityiskohtaisesta hiomisesta syntyvä anarkismin suunta on *kommunismi*. Sen mukaan ei riitä, että työn välineet on yhteiset, mutta myös työn tuloksien tulisi olla yhteisiä, ja ne tulisi jakaa sillä periaatteella, jonka toiset ranskalaiset sosialistit pukivat iskulauseeksi 1840-luvulla: ”Jokaiselta kykyjensä mukaan, jokaiselle tarpeidensa mukaan”. Kommunistinen perustelu kulkee sitä rataa, että kun ihmiset ovat oikeutettuja työnsä täyteen arvoon, on mahdotonta laskea yksittäisen yksilön työn arvoa. Jokaisen työ kytkeytyy jokaisen muun tekemään työhön, ja eri työllä on eri arvo. Siksi on parempi, että koko talous on koko yhteiskunnan käsissä, ja sekä palkka- että hintajärjestelmät lakkautetaan.

Lähes kaikki 1800-luvun lopun ja 1900-luvun alun anarkistiliikkeen johtavat hahmot – kuten Kropotkin, Malatesta, Reclus, Grave, Faure, Goldman, Berkman, Rocker jne. – olivat kommunisteja. Rakentaen kollektivismiin perustalle ja marxilaisuutta vastaan, he hahmottelivat vallankumouksellisen anarkismin kehittyneemmän muodon, joka pitää sisällään huolellisesti laaditun kritiikin nyky-yhteiskunnasta sekä ehdotuksen tulevaisuuden yhteiskunnaksi. Tämä on niiden anarkismia, jotka hyväksyvät luokkataistelun, mutta katsovat maailmaa laajemmin. Jos kollektivismi on työhön keskittyvää ja työläiskollektiiveihin pohjautuvaa vallankumouksellista anar-

kismia, niin kommunismi on elämään keskittyvää ja kansankommuuniin pohjautuvaa vallankumouksellista anarkismia.

1870-luvulta lähtien suurin osa vallankumousta kannattavista anarkistijärjestöistä on ollut kommunistisia. Suurin poikkeus oli Espanjan anarkistiliike, joka säilyi vahvojen bakuninilaisten vaikutteiden ansiosta kollektivistisena. Sen päämäärät eivät kuitenkaan paljoa eronneet muista liikkeistä. Käytännössä katsottuna Espanjan vallankumouksessa 1936 perustettu ”comunismo libertario” on historian vaikuttavin esimerkki anarkistisesta kommunismista.

Tätä anarkistista tai libertaarista kommunismia ei tietenkään pidä sekoittaa paremmin tunnettuun marxilaiseen kommunismiin, joka perustuu talouden yhteisomistukseen sekä valtion kontrolliin tuotannosta, jakelusta ja kulutuksesta, puoluediktaturia unohtamatta. Modernin anarkistiliikkeen historialliset juuret marxilaisten kanssa käydyissä kiistoissa ensimmäisessä ja toisessa internationaalissa näkyvät anarkistien ideologisessa pakkomielteessä autoritaarisen kommunismin suhteen. Se on vain vahvistunut Venäjän ja Espanjan vallankumousten myötä. Sen seurauksena vaikuttaa siltä, että vaikka monet anarkistit ovat kutsuneet itseään kommunisteiksi, se ei johdu ehdottomasta vakaumuksesta vaan pikemminkin halusta haastaa marxilaiset heidän omalla kentällään ja päihittää heidät yleisen mielipiteen edessä. Voisi kuitenkin epäillä, että anarkistit harvoin ovat todellisia kommunisteja. Osaksi sen takia, että he ovat aina liian individualistisia ja osaksi sen takia, että he eivät halua tehdä yksityiskohtaisia suunnitelmia tulevaisuudesta, jonka tulee olla vapaa tekemään omat järjestelynsä.

Anarkismin suunta, joka syntyy kollektivismiin tai kommunismin keskittymisestä pelkästään työn ympärille, on *syndikalismi*. Sen mukaan yhteiskunnan tulisi perustua ammattiyhdistyksiin. Yhteiskunta järjestettäisiin niin, että ne kattaisivat sekä ammatit että alueet. Kun ne olisivat rivi-työläisten käsissä, koko talous hoidettaisiin työväen itsehallinnon periaatteella.

Suurin osa 1800-luvun kollektivistista sekä monet kommunistit olivat epäsuorasti syndikalisteja. Tämä pätee etenkin ensimmäisen internationaalien anarkisteihin. Mutta varsinainen anarkosyndikalismi kehittyi vasta Ranskan syndikalistisen liikkeen nousun myötä vuosisadan vaihteessa. (”Syndikalismi” tulee ranskan sanasta ”syndicalisme”, joka tarkoittaa ammattiyhdistystoimintaa.) Kun Ranskan ay-liike jakautui vallankumoukselliseen ja reformistiseen suuntaukseen 1890-luvulla, vallankumouksellisista tuli vallitseva suunta ja monet anarkistit liittyivät heihin. Osasta heistä, kuten Fernand Pelloutieristä ja Emile Pougetista tuli varsin vaikutusvaltaisia, ja vaikka Ranskan syndikalistiliike ei koskaan ollut täysin anarkistinen, sillä oli huomattava vaikutus anarkismiin aina ensimmäiseen maailmansotaan ja Venäjän vallankumoukseen asti. Anarkosyndikalistiset järjestöt olivat vahvoja myös Italian ja Venäjän työväenliikkeissä heti ensimmäisen maailmansodan jälkeen sekä latinalaisessa Amerikassa ja etenkin Espanjassa aina sisällissodan loppumiseen asti vuonna 1939.

Tämä on vahvan työväenliikkeen kaikista luokkatietoisimpien ja militantimpien toimijoiden anarkismia. Mutta syndikalismi ei ole välttämättä anarkistista tai edes vallankumouksellista. Käytännössä anarkosyndikalistit ovat tavanneet olla autoritaarisia tai reformistisia, tai molempia. On osoittautunut vaikeaksi löytää tasapaino libertaaristen periaatteiden sekä parempia palkkoja ja olosuhteita hakevan päivittäisen taistelun paineiden välillä. Tämä ei ole niinkään perustelu anarkosyndikalismia vastaan kuin muistutus jatkuvasta anarkosyndikalisteja vaanivasta vaarasta. Todellinen perustelu anarkosyndikalismia ja syndikalismia vastaan on siinä, että se ylikorostaa työn ja työväenluokan merkitystä. Luokkajärjestelmä on keskeinen poliittinen ongelma, mutta luokkataistelu ei ole anarkistien ainoaa poliittista toimintaa. Syndikalismi voidaan hyväksyä anarkismin yhtenä osa-alueena, kunhan se ei peitä alleen kaikkia muita alueita. Se on nä-

kemys ihmisyydestä, jossa on järkeä rajojensa puitteissa, mutta joka ei mene riittävän pitkälle käsitelläkseen kysymystä elämästä työn ulkopuolella.

Ei niin erilaisia

Täytyy kuitenkin sanoa, että anarkistien väliset erot ovat viime vuosina menettäneet merkitystään. Ääripäiden dogmaatikkoja lukuun ottamatta suurin osa anarkisteista näkee vanhat erot enemmän näennäisinä kuin todellisina – keinotekoisina painotuseroina, jopa pelkkänä sanakysymyksenä, eikä minään varsinaisina vakavina periaatteellisina erimielisyyksinä. Voisi olla parempi pitää niitä enemmän anarkismin eri puolina, ei erillisinä suuntauksina tai muotoina. Kyse on loppujen lopuksi siitä mikä kullekin parhaiten sopii milläkin hetkellä.

Yksityiselämämme suhteen olemme individualisteja, jotka tekevät omia asioitaan ja valitsevat seuransa ja ystävänsä henkilökohtaisista syistä. Sosiaalisessa elämässä olemme mutualisteja, jotka tekevät vapaita sopimuksia muiden kanssa, antavat siitä mitä on ja saavat mitä tarvitsevat tasaveroisessa vaihdossa muiden kanssa. Työelämässä olemme pääosin kollektivistieja, jotka liittyvät yhteen työtovereiden kanssa tuottamaan yhteistä hyvää. Työn hallinnoinnissa olemme pääosin syndikalistieja, jotka haluavat työtovereidensa kanssa päättää miten työ tulisi tehdä. Poliittisessa elämässä olemme pääosin kommunistieja, jotka liittyvät yhteen naapureidensa kanssa päättämään kuinka yhteisön tulisi toimia. Tämä on tietenkin yksinkertaistus, mutta se maalaa yleiskuvan tämän päivän anarkistien ajattelusta.

Mitä anarkistit haluavat

On vaikea sanoa mitä anarkistit haluavat. Ei sen takia, että he eroavat niin paljon toisistaan vaan sen takia, että he eivät halua tarjota yksityiskohtaisia ehdotuksia tulevaisuudesta, jota he eivät halua eivätkä kykene hallitsemaan. Loppujen lopuksi anarkistit haluavat yhteiskunnan ilman valtiota, mikä tulee epäilemättä vaihtelevaan suuresti ajan ja paikan mukaan. Koko anarkistien haluaman yhteiskunnan ydin on siinä, että se tulee olemaan sitä mitä sen jäsenet haluavat. Joka tapauksessa voidaan sanoa mitä suurin osa anarkisteista haluaisi nähdä vapaassa yhteiskunnassa, vaikka tulee aina pitää mielessä se, että ei ole olemassa mitään virallista linjausta eikä mitään tapaa tuoda yhteen individualismin ja kommunismin ääripäät.

Vapaa yksilö

Suurin osa anarkisteista aloittaa libertaarisella suhtautumisella yksityiselämään ja haluaa paljon vaihtoehtoja henkilökohtaiselle käytökselle ja yksilöiden välisille suhteille. Mutta jos yksilö on yhteiskunnan perusyksikkö, perhe on sen molekyyli. Perhe-elämä tulee jatkumaan vaikka kaikki siihen painostavat pakottamiset poistuisivat. Joka tapauksessa, vaikka perhe voi olla luonnollinen, se ei ole enää välttämätön. Tehokkaat ehkäisyvälineet ja älykäs työnjako on vapautanut ihmisyyden kapeasta valinnasta selibaatin ja yksiavioisuuden välillä. Pariskunnan ei ole mikään pakko hankkia lapsia ja kasvattajia voi olla yksi, kaksi tai useampi. Ihmiset voivat elää yksin ja heillä voi silti olla seksikumppaneita ja lapsia, tai he voivat elää kommuuneissa ilman pysyviä kumppanuuksia tai virallista vanhemmuutta.

Epäilemättä suurin osa tulee jatkamaan avioliittoja jossain muodossa ja suurin osa lapsista tullessaan kasvattamaan perheympäristössä, tapahtui perheyhteisölle mitä tahansa. Silti saman yhteisön sisällä voi olla suuria vaihteluita henkilökohtaisten järjestelyjen suhteen. Perusvaatimus on siinä, että naisten tulisi vapautua miesten sorrosta ja lasten tulisi vapautua vanhempien sorrosta. Esivalta ei ole perheen mikrokosmoksessa yhtään parempi kuin yhteiskunnan makrokosmoksessa.

Perheen ulkopuoliset henkilökohtaiset suhteet määrittäisivät ihmislajin luontaisesta solidarisuudesta, ei mielivaltaisista laeista tai taloudellisesta kilpailusta. Lähes jokainen kyllä tietää miten toisia tulee kohdella: kuten haluaisimme meitäkin kohdeltavan. Itsekunnioitus ja yleinen mielipide ovat paljon parempia toiminnan suuntaajia kuin pelko tai syyllisyys. Jotkut anarkismin vastustajat ovat sanoneet, että yhteiskunnassa esiintyvä moraalinen sorto olisi pahempaa kuin valtion harjoittama fyysinen sorto, mutta suurempi vaara löytyy epäilemättä kansalaispartioiden, lynkkausjoukon, rosvosakin tai rikollisjengin säätelemättömästä esivallasta. Ne ovat valtion alkeismuotoja, jotka nousevat pinnalle silloin, kun todellisen valtion säädely esivalta puuttuu jostain syystä.

Mutta anarkistit eivät ole kovin erimielisiä yksityiselämän suhteen eikä se ole kovin suuri ongelma tässä suhteessa. Monet ihmiset ovat kuitenkin jo tehneet omat uudelleenjärjestelynsä odot-

tamatta vallankumousta tai mitään muuta. Yksilön vapauttamiseksi tarvitaan vapaus vanhoista ennakkoluuloista ja jonkinlainen elintaso. Todellinen ongelma on yhteiskunnan vapauttaminen.

Vapaa yhteiskunta

Vapaan yhteiskunnan ensimmäinen prioriteetti olisi esivallan lakkauttaminen ja omaisuuden uusjako. Anarkistit vastustavat hallintoa, joka perustuu satunnaisilla vaaleilla valittuihin pysyviin edustajiin sekä käytännössä erottamattomiin urabyrokraatteihin. Sen sijaan anarkistit haluavat väliaikaisten valtuutettujen hoitamaa koordinaatiota, niin että valtuutettujen mandaatti voidaan riisua milloin tahansa ja asiantuntijat ovat aidosti vastuussa teoistaan. Tällaisessa järjestelmässä kaikki organisaatiota vaativa sosiaalinen toiminta voitaisiin todennäköisesti hoitaa vapaiden yhteenliittymien avulla. Niitä voitaisiin kutsua neuvostoiksi tai osuuskunniksi tai kollektiiveiksi tai kommuuneiksi tai komiteoiksi tai liitoiksi tai syndikaateiksi tai miksi tahansa – nimike ei ole niin tärkeä, toiminta on.

Työyhteisöjä tulisi olemaan työpajoista ja pientiloista aina suuriin teollisuus- ja maatalouskomplekseihin, jotka hoitavat tavaroiden tuotantoa ja jakelua, päättävät työolosuhteista ja pyörittävät taloutta. Alueelliset yhdistykset hoitaisivat yhteisöelämää naapurustoissa, kylissä ja aina suuriin asuinalueisiin asti – asunnot, kadut, jätehuolto, ajanviete. Omat yhteenliittymänsä tulisi olemaan myös muulle sosiaaliselle toiminnalle, kuten kommunikaatiolle, kulttuurille, virkistykseksi, tutkimukselle, terveydelle ja koulutukselle.

Kun koordinaatio tapahtuu vapaiden yhdistysten pohjalta eikä vakiintuneiden hierarkioiden hallinnon kautta, yksi seuraus olisi federalismin keinoin äärimmilleen viety hajauttaminen. Tämä saattaa vaikuttaa argumentilta anarkismia vastaan, mutta sanoisimme sen olevan argumentti sen puolesta. Yksi modernin poliittisen ajattelun oudoimpia asioita on siinä miten sodista on tapana syyttää monien pienten valtioiden olemassaoloa, kun historian pahimmat sodat ovat olleet muutamien suurten aikaansaannosta. Hallitus yrittävät jatkuvasti luoda suurempia ja suurempia hallintoyksiköitä, kun empiirinen kokemus osoittaa parhaiden yksiköiden olevan pieniä. Suurten poliittisten järjestelmien hajoaminen olisi yksi suurimmista anarkismin hyödyistä, ja maat muuttuisivat jälleen kerran kulttuurisiksi kokonaisuuksiksi, kansakunnat häviäisivät.

Omaisuuden tai vaurauteen liittyvillä yhdistyksillä olisi kriittinen vastuu joko pitää huoli siitä, että se jakautuu reilusti tai pitää se yhteisenä niin, että sen käyttö jakautuu reilusti. Anarkistit eroavat sen suhteen mikä järjestelmä olisi paras. Vapaan yhteiskunnan jäsenillä olisi myös epäilemättä eriäviä mielipiteitä asiasta. Kyse on siitä, että yhdistysten jäsenet päättävät itse mitä menetelmää pitävät parhaana. Jossain voisi olla sama palkka kaikille tai palkka tarpeen mukaan tai ei palkkaa ollenkaan. Jotkut yhdistykset saattaisivat käyttää rahaa vaihdon välineenä, toiset vain monimutkaisissa tai suurissa vaihdoissa ja jotkut saattaisivat olla kokonaan käyttämättä sitä. Tavarat voisivat olla ostettavissa, vuokrattavissa, säännösteltyjä tai ilmaisia. Jos tällainen spekulointi vaikuttaa järjettömän epärealistiselta tai utopistiselta, kannattaa pitää mielessä kuinka paljon meillä on jo nyt yhteistä omaisuutta ja kuinka monia asioita voi jo nyt käyttää ilman maksua.

Britanniassa osa raskaasta teollisuudesta on julkisessa omistuksessa, kuten on myös ilma- ja raideliikenne, lautat ja linja-autot, radio- ja tv-tuotanto sekä vesi, kaasu ja sähkö, vaikka niiden käytöstä maksetaan. Mutta tiet, sillat, joet, rannat, puistot, kijastot, leikkikentät, yleiset käymälät, koulut, yliopistot, sairaalat ja pelastuspalvelut eivät ole vain yhteisomistuksessa vaan niitä voi-

daan käyttää maksutta. Ero yksityis- ja julkisomisteisen välillä sekä maksullisen ja maksuttoman välillä on varsin mielivaltainen. Tuntuu itsestään selvältä, että rantoja ja teitä tulee voida käyttää ilman maksua, mutta niin ei ole aina ollut. Ilmaiset sairaalat ja yliopistot ovat tulleet vasta tällä vuosisadalla. Samaan tapaan saattaa tuntua itsestään selvältä, että meidän tulee maksaa liikku- misesta ja polttoaineesta, mutta niin ei välttämättä tule aina olemaan eikä ole mitään syytä sille miksi niiden ei tulisi olla vapaasti saatavilla.

Jos vauraus jaettaisiin yhtäläisesti ja vapaasti tasan eikä omaisuutta enää kasattaisi, sen seu- rauksena olisi omistukseen perustuvan luokkajärjestelmän loppu. Mutta anarkistit haluavat lo- pettaa myös kontrolliin perustuvan luokkajärjestelmän. Se tarkoittaisi jatkuvaa valppautta byro- kratian kasvun estämiseksi kaikissa yhdistyksissä. Ennen kaikkea se tarkoittaisi työn uudellee- norganoimista ilman hallintoluokkaa.

Työ

Jokaisen ihmisolennon ensimmäinen tarve on ruoka, suojat ja vaatetus, jotka tekevät elämästä mahdollisen. Toisena tulee muut mukavuudet, jotka tekevät elämästä elämisen arvoista. Minkä tahansa ihmisryhmän ensisijainen taloudellinen toiminta on näiden tarpeiden tyydyttämiseen tähtäävä tuotanto ja jakelu. Yhteiskunnan perustana olevien henkilökohtaisten suhteiden jälkeen sen tärkein piirre on välttämättömän työn organisoiminen. Anarkisteilla on kaksi luonteenomaista ajatusta työstä. Ensimmäinen on se, että suurin osa työstä saattaa olla epämiellyttävää, mutta se voidaan järjestää siedettävämällä ja jopa nautinnollisella tavalla. Toinen on se, että kaiken työn tulisi olla tekijöidensä järjestämää.

Anarkistit ovat marxilaisten kanssa samaa mieltä siitä, että työ nyky-yhteiskunnassa vieraan- nuttaa työläisiä. Se ei ole heidän elämänsä vaan se mitä he joutuvat tekemään voidakseen elää. Heidän elämänsä on se mitä he tekevät työnsä ulkopuolella, ja kun he tekevät jotain mistä nautti- vat, he eivät kutsu sitä työksi. Tämä on totta suurimmasta osasta työtä suurimmalle osaa ihmisiä kaikissa paikoissa, ja se pätee myös suureen osaan työtä suurelle osalle ihmisiä kaikkina aikoina. Kasvien kasvattaminen, eläinten hoitaminen, tuotanto- sekä kuljetusjärjestelmän pyörittäminen – se, että ihmiset saavat mitä haluavat ja antavat mitä eivät halua – vaatii yksitoikkoista ja raskas- ta työtä. Sitä ei voida lakkauttaa ilman rajua elintason laskua. Automaatio saattaa tehdä työstä vähemmän raskasta, mutta entistä yksitoikkoisempaa. Mutta anarkistit pitävät kiinni siitä, että ratkaisu ei ole saada ihmiset uskomaan tilanteen väistämättömyyteen vaan ratkaisu on järjestää välttämätön työ uudestaan niin, että jokainen kykenevä voi ottaa siihen osaa ja sitä pidettäisiin täysin normaalina. Eikä kenenkään tulisi käyttää siihen enempää kuin muutama tunti päivässä, jolloin ihmiset voisivat vaihdella erilaisten tylsien töiden välillä. Vaihtelu virkistää ja tekee työstä vähemmän tylsää. Kyse ei ole vain siitä, että pelkästään työn tulokset jaetaan reilusti vaan myös siitä, että itse työ jaetaan reilusti.

Anarkistit ovat myös samaa mieltä syndikalistien kanssa siitä, että työn tulisi olla työläisten hallinnoimaa. Tämä ei tarkoita sitä, että työväenluokka – tai ammattiliitot tai työväenluokan puolue (eli siis puolue, joka sanoo edustavansa työväenluokkaa) – pyörittää taloutta ja hallitsee työtä. Eikä se tarkoita samaa asiaa pienemmässä mittakaavassa, että tehtaan henkilökunta voi valita pomot tai tarkastaa tilit. Se tarkoittaa yksinkertaisesti vain sitä, että tiettyä työtä tekevil- lä ihmisillä on täysi ja suora määräysvalta omasta tekemisestään, ilman pomoja tai johtajia tai tarkastajia. Jotkut voivat olla hyviä koordinaattoreita, joten he voivat keskittyä siihen, mutta ei

ole mitään syytä miksi heillä tulisi olla valtaa niiden yli, jotka tekevät varsinaisen työn. Jotkut voivat olla laiskoja ja tehottomia, mutta he ovat sitä jo valmiiksi. Homman nimi on siinä, että jokaisella olisi suurin mahdollinen hallinta sekä omasta työstään että omasta elämästään.

Tämä periaate pätee kaikenlaiseen työhön. Pelloilta tehtäisiin ja niin pieniin kuin suuriin hommiin. Helppoihin ja vaikeisiin sekä yhtä lailla likaisiin ulkohommiin kuin siisteihin sisätöihin. Se ei ole pelkkä mukava ele, jolla työläiset saadaan tyytyväisiksi vaan perustavanlaatuinen periaate millekään vapaalle taloudelle. Ilmeinen vastaväite on siinä, että täydellinen työläisten itsehallinto johtaisi turhaan kilpailuun eri työpaikkojen välillä sekä tarpeettomien tavaroiden tuotantoon. Siihen taas voisi vastata, että työläisten itsehallinnon puuttuminen johtaa juuri samoihin asioihin. Tarvitaan älykästä suunnittelua ja huolimatta siitä mitä suurin osa tuntuu ajattelevan, se ei riipu suuremmasta ylhäältä tulevasta kontrollista vaan suuremmasta tiedonkulusta ruohonjuuritasolla. Horisontaalisesta, ei vertikaalisesta kommunikaatiosta.

Suurin osa ekonomeista tuntuu miettivän enemmän tuotantoa kuin kulutusta – enemmän asioiden valmistamista kuin niiden käyttöä. Sekä oikeistolaiset että vasemmistolaiset haluavat työläisten tuottavan enemmän, joko tehdäkseen rikkaista rikkaampia tai valtiosta vahvemman, ja seurauksena on köyhyyden rinnalla tapahtuvaa ”ylituotantoa”, tuottavuuden kasvu yhdessä työttömyyden kasvun kanssa, korkeampia toimistotaloja ja lisääntyvää kodittomuutta, suurempia hehtaarisatoja ja enemmän viljelemättömiä hehtaareja. Anarkisteja kiinnostaa enemmän kulutus kuin tuotanto – kuinka käyttää asioita kaikkien tarpeiden tyydyttämiseen eikä kasvattamaan rikkaiden ja mahtavien voittoja ja valtaa.

Välttämättömyydet ja ylellisyydet

Yhteiskunta, joka edes yrittää leikkiä tolkkullista, ei voi hyväksyä perustarpeisiin kohdistuvaa riistoa. Ylellisyystuotteiden ostaminen ja myyminen voidaan ehkä hyväksyä, koska niiden käyttäminen tai käyttämättä jättäminen perustuu aina valintaan, mutta välttämättömyydet eivät ole pelkkiä tavarahyödykkeitä, sillä niiden käyttö ei ole valintakysymys. Jos on jotain mikä tulisi ottaa pois markkinoilta ja ulossulkevien ryhmien käsistä, se on selvästikin maa jalkojemme alla sekä siinä kasvava ruoka, sille rakennetut kodit sekä muut ihmiselämän materiaalsen perustan välttämättömyydet, kuten vaatteet, työkalut, polttoaine ja niin edelleen. On myös ilmeistä, että kun jotain välttämättömyyttä on runsaasti, jokaisen tulisi voida ottaa se mitä tarvitsee, mutta kun sitä on niukasti, tulisi olla vapaasti sovittu säännöstelyjärjestelmä, jotta kaikki saavat reilun osuuden. On selvää, että sellaisessa järjestelmässä on jotain pahasti vialla, jossa haaskuu ja puute esiintyy rinnakkain, jossa toisilla on enemmän kuin tarvitsevat ja toisilla taas vähemmän.

Ennen kaikkea on selvää, että terveen yhteiskunnan ensimmäinen tehtävä on poistaa välttämättömyyksien niukkuus – kuten ruuan puute kehitysmaissa tai asuntojen puute kehittyneissä maissa. Se tapahtuu teknisen tiedon ja sosiaalisten voimavarojen sopivalla hyödyntämisellä. Jos nyt vaikka Britanniassa käytettäisiin saatavilla olevaa taitoa ja työvoimaa järkevällä tavalla, ei ole mitään syytä miksi ei saataisi koko väestölle kasvatettua riittävästi ruokaa ja rakennettua riittävästi taloja. Nyt niin ei kuitenkaan käy, koska vallitsevalla yhteiskunnalla on toisenlainen tärkeysjärjestys, ei sen takia ettei se olisi mahdollista. Joskus oletettiin, että oli mahdotonta saada kaikille kunnolliset vaatteet ja että köyhät tulisivat aina pukeutumaan räseyihin. Nyt vaatteita on runsaasti ja kaikkea muutakin voisi olla runsaasti.

Omituista kyllä, mutta ylellisyydet ovat myös välttämättömyyksiä, joskaan ei perusvälttämättömyyksiä. Terveen yhteiskunnan toinen tehtävä on tuoda myös ylellisyydet vapaasti saataville, joskin tässä kohtaa rahasta saattaisi vielä olla hyötyä – olettaen ettei sitä jaettaisi kapitalististen maiden typerän järjestelmättömällä tavalla saati kommunistimaiden vielä typerämmän järjestelmällisellä tavalla. Perusasia on siinä, että kaikilla tulisi olla vapaa ja yhtäläinen pääsy ylellisyyksiin.

Ihminen ei elä pelkästä leivästä tai edes kakuilla. Anarkistit eivät halua jättää virkistystä, tiedontuottoa, kulttuuria tai muuta vastaavaa toimintaa yhteiskunnan käsiin – edes kaikista libertaarisimman yhteiskunnan käsiin. Mutta on muita asioita, joita ei voi jättää vapaiden yhdistysten yksilöille vaan ne kuuluvat koko yhteiskunnalle. Tätä voidaan kutsua sosiaalitoiminnaksi – keskinäiseksi avuksi perheen ja ystävien sekä asuin- ja työpaikan ulkopuolella. Katsotaan sen kolmea osa-aluetta.

Hyvinvointiyhteiskunta

Koulutus on hyvin tärkeä asia ihmisyyhteiskunnassa. Kasvaminen kestää pitkään, koska hetkessä ei opi sosiaalisen elämän kannalta välttämättömiä tietoja ja taitoja. Anarkistit ovat aina olleet huolissaan koulutuskysymyksestä. Monet anarkistijohtajat ovat antaneet arvokkaita panoksia koulutuksen teoriaan ja käytäntöön, ja monilla koulutusuudistajilla on ollut libertaarisia ajatuksia – Rousseauista ja Pestalozzista aina Montessoriin ja Neilliin. Sellaiset koulutusnäkemykset, joita joskus pidettiin utopistisina, ovat nyt normaali osa Britannian opetussuunnitelmaa sekä valtion koulujärjestelmässä että sen ulkopuolella. Koulutus on käytännönläheiselle anarkistille ehkä koko yhteiskunnan virikkeellisin alue.

Kun ihmiset sanovat anarkian kuulostavan hyvältä mutta mahdottomalta, voimme osoittaa hyvää koulua tai yliopistoa, tai seikkailupuistoa tai nuorisokerhoa. Mutta jopa kaikista parhaat koulutusjärjestelmät ovat silti esivalta-asemassa olevien ihmisten hallinnassa. On opettajia, kanslistejä, virkamiehiä, tarkastajia ja niin edelleen. Koulutusprosessiin osallistuvat aikuiset hallitsevat siinä väistämättä jossain määrin, mutta ei ole mitään tarvetta miksi heidän – saati niiden joita asia ei suoraan kosketa – tulisi kontrolloida sitä.

Anarkistit haluavat nykyisten koulutusuudistusten menevän paljon pidemmälle. Ei riitä, että luovutaan tiukasta kurista ja ruumiillisista rangaistuksista, vaan tulisi luopua kaikesta pakotetusta kurista ja rangaistuskäytännöistä. Koululaitokset ei tulisi pelkästään vapauttaa ulkopuolisen esivallan ikeestä vaan oppilaat tulisi vapauttaa opettajien ja virkailijoiden vallan alta. Terveessä koulutussuhteessa se, että joku tietää asiasta enemmän kuin toinen ei ole mikään peruste antaa opettajalle ylivaltaa oppilaaseen nähden. Opettajien asema nyky-yhteiskunnassa perustuu ikään, voimaan, kokemukseen ja lakiin. Opettajan aseman tulisi perustua ainoastaan aiheen tietämykseen sekä kykyyn opettaa sitä, ja loppujen lopuksi heidän kykyynsä herättää innostusta ja kunnioitusta. Kyse ei niinkään ole oppilasvallasta – vaikka se voikin olla hyvä vastine opettajien ja byrokraattien vallalle – kuin työläisten itsehallinnosta, jonka takana on kaikki koulutuslaitoksen osallistujat. Perusasiana on murtaa yhteys opettamisen ja kontrollin välillä sekä tehdä koulutuksesta vapaata.

Tämä murtuma on itse asiassa lähempänä terveydehoidossa kuin koulutuksessa. Lääkärit eivät enää ole taikureita eikä hoitajat pyhimyksiä. Useissa maissa – myös Britanniassa – hyväksytään oikeus ilmaiseen terveydenhoitoon. Tarvitaan vapauden periaatteen laajentaminen tervey-

denhoidon taloudelliselta puolelta myös sen poliittiselle puolelle. Ihmisten tulee voida mennä sairaalaan maksamatta mitään ja ihmisten tulisi myös voida työskennellä sairaaloissa ilman hierarkioita. Taas kerran tarvitaan työläisten itsehallintoa, johon voivat osallistua kaikki paikan työntekijät. Siinä missä koulutus on oppilasta varten, terveys on potilasta varten.

Rikollisten hoitaminen on myös tullut rutkasti eteenpäin, mutta on silti kaukana tyydyttävästä. Anarkisteilla on kaksi perusajatusta rikollisuudesta. Ensimmäinen on se, että niin kutsutut rikolliset ovat hyvin pitkälti kuin muutkin ihmiset, mutta vain köyhempiä, heikompia, hölmömpiä tai epäonnisempia. Toinen on se, että ihmisiä, jotka jatkuvasti satuttavat toisia ihmisiä, ei tule satuttaa vaan heistä tulee huolehtia. Pahimpia rikollisia ei ole murtovarkaat vaan pomot, ei gangsterit vaan hallitsijat, ei murhaajat vaan massamurhaajat. Valtio paljastaa ja rankaisee muutamista pienistä vääryyksistä, kun monet nyky-yhteiskunnan suuret vääryydet piilotetaan ja ovat itse asiassa valtion tekemiä. Yleisesti ottaen rangaistus vahingoittaa yhteiskuntaa enemmän kuin rikos. Se on laajempi, paremmin organisoitu ja paljon tehokkaampi. Joka tapauksessa, jopa kaikista libertaarisimman yhteiskunnan täytyy suojella itseään joiltain ihmisiltä ja siihen liittyy väistämättä jonkin verran pakottamista. Mutta rikollisuuden asiallisen hoidon tulisi olla osa koulutus- ja terveydenhoitojärjestelmää eikä muuttuisi institutionalisoiduksi rangaistusjärjestelmäksi. Viimeinen keino ei olisi vankeus tai kuolema vaan hyljeksintä tai karkotus. ’

Monimuotoisuus

Tämä voisi toimia toisin päin. Jotkut yksilöt tai ryhmät saattavat kieltäytyä liittymästä tai haluavat lähteä parhaasta mahdollisesta yhteiskunnasta. Heidä ei voi mitenkään estää. Teoriassa on mahdollista tulla toimeen omin avuin, mutta käytännössä olemme riippuvaisia siitä, että yhteisö tarjoaa joitain materiaaleja ja ottaa vaihdossa joitain tuotteita. Eli täysi omavaraisuus on hyvin vaikeaa. Kollektivistisen tai kommunistisen yhteiskunnan tulisi sietää ja jopa rohkaista tuollaisia individualismin pesäkkeitä. Sitä ei kuitenkaan voisi hyväksyä, että yksittäiset ihmiset yrittäisivät riistää toisten työvoimaa työllistämällä heidät epäreilulla palkalla tai vaihtamalla tavaroita epäreiluun hintaan. Näin ei tulisi tapahtua, koska ihmiset eivät normaalisti työskentele tai osta jonkun muun hyödyksi. Vaikka mikään laki ei estäisi anastusta, mikään laki ei myöskään estäisi pakkolunastusta. Eli voit ottaa jotain joltain toiselta, mutta he voivat ottaa sen takaisin. Eriytyneet yksilöt tuskin pystyvät palauttamaan esivaltaa ja omaisuutta.

Suurempi vaara saattaisi tulla riippumattomista ryhmistä. Yhteiskunnassa voi helposti olla erillisiä yhteisöjä, mikä saattaa aiheuttaa vakavia jännitteitä. Jos yhteisö palaa esivaltaan ja omaisuuteen, mikä saattaisi tehdä siitä vahvemman ja rikkaamman, ihmisille syntyisi kiusaus liittyä irtiottoon, etenkin jos laajemmalla yhteiskunnalla olisi käsillä huonot ajat.

Mutta vapaan yhteiskunnan täytyy olla monimuotoinen ja ei riitä, että se kestää pelkkiä pieniä mielipide-eroja siitä miten vapaus ja tasa-arvo tulisi laittaa käytäntöön. Sen tulee kestää myös merkittävät poikkeamat koko vapauden ja tasa-arvon teoriasta. Ainoana ehtona tulisi olla se, että ketään ei tule pakottaa mihinkään suuntaukseen oman tahtonsa vastaisesti, ja tässä kohdassa jopa kaikista libertaarisin yhteiskunta tulee tarvitsemaan jonkinlaista autoritaarista painetta turvakseen. Mutta anarkistit haluavat korvata massayhteiskunnan yhteiskuntien massalla. Ne eläisivät yhtä vapaasti kuin niissä elävät yksilöt. Jo nähtyjen vapaiden yhteiskuntien suurin vaara ei ole ollut sisäinen taantuminen vaan ulkoinen aggressio. Todellinen ongelma ei niinkään ole

siinä, miten vapaa yhteiskunta pidetään käynnissä kuin siinä, miten se alun alkujaan saadaan käyntiin.

Vallankumous vai reformi

Anarkistit ovat perinteisesti kannattaneet vapaan yhteiskunnan luomista väkivaltaisella vallankumouksella. Jotkut ovat torjuneet väkivallan, vallankumouksen tai molemmat: väkivaltaa on tapana seurata vastaväkivalta ja vallankumousta vastavallankumous. Toisaalta taas harvat anarkistit ovat kannattaneet pelkkiä reformeja. Anarkistit ovat yleisesti ottaen tajunneet, että niin pitkään kun esivallan ja omaisuuden järjestelmät ovat olemassa, pinnalliset muutokset eivät koskaan uhkaa perusrakennetta. Vaikeus tulee siitä, että se mitä anarkistit haluavat on vallankumouksellista, mutta vallankumous ei välttämättä – tai edes todennäköisesti – johda siihen mitä anarkistit haluavat. Tästä syystä anarkisteilla on ollut tapana turvautua epätoivoisiin temppuihin tai vaipua toivottomaan toimettomuuteen.

Käytännössä suurin osa kiistoista reformististen ja vallankumouksellisten anarkistien välillä on merkityksettömiä, sillä ainoastaan kaikista hurjin vallankumouksellinen kieltäytyy reformeista ja ainoastaan kaikista kesyin reformisti kieltäytyy vallankumouksesta. Kaikki vallankumoukselliset tietävät, ettei heidän työnsä yleisesti ottaen johda muuhun kuin reformiin, ja kaikki reformistit tietävät, että heidän työnsä johtaa yleisesti ottaen jonkinlaiseen vallankumoukseen. Se mitä suurin osa anarkisteista haluaa on kaikenlainen jatkuva paine, joka muuttaa yksilöitä, muodostaa ryhmiä, uudistaa instituutioita, saa kansan liikkeelle ja aikaansaa sekä esivallan että omaisuuden hajoamista. Jos se käy ilman rähinöintiä, aina parempi, mutta se ei koskaan ole käynyt ja tuskin tulee käymään. Loppujen lopuksi lopulta on välttämätöntä mennä ulos ja haastaa valtion voimat naapurustossa, työpaikoilla ja kaduilla. Jos valtio kukistuu, on entistä tärkeämpää tehdä työtä sen eteen, että se ei nousisi uudestaan, ja jotta sen tilalle saataisiin rakennettua vapaa yhteiskunta. Jokaiselle on paikkansa tässä prosessissa, ja kaikki anarkistit löytävät jotain tekemistä taistelussa sen puolesta mitä haluavat.

Mitä anarkistit tekevät

Anarkistit aloittavat ajattelemisella ja puhumisella. Vain harvat ovat alkujaan anarkisteja ja sellaiseksi tuleminen on yleensä hämmäntävä kokemus, joka pitää sisällään huomattavaa emotionaalista ja älyllistä kuohuntaa. Tietoinen anarkismi on vaikea tilanne (hieman kuin olisi ateisti keskiajan Euroopassa). On vaikea murtaa ajattelurajoja ja saada ihmiset uskomaan, että valtion välttämättömyys (kuten Jumalan olemassaolo) ei ole itsestään selvää vaan siitä voi keskustella ja sen voi jopa torjua. Anarkisti joutuu työstämään kokonaan uuden maailmankuvan ja uuden tavan käsitellä sitä. Tämä tapahtuu yleensä keskustelussa anarkistien tai anarkismia lähellä olevien ihmisten kanssa, yleensä jonkinlaisessa vasemmistolaisessa ryhmässä tai toiminnassa.

Loppujen lopuksi jopa kaikista ahdasmielisimmällä anarkistilla on yhteyksiä muihinkin kuin anarkisteihin ja tällaiset yhteydet ovat väistämättä tilaisuuksia anarkististen ajatusten levittämiseksi. Perheen ja ystävien parissa, kotona ja työssä, kaikki muut paitsi täysin filosofiset anarkistit saavat vaikutteita myös muilta ja vaikuttavat heihin. Tietenkään tämä ei päde kaikissa tapauksissa, mutta anarkistit ovat yleensä keskimääräistä vähemmän huolissaan sellaisista asioista kuin puolison uskollisuus, lasten tottelevaisuus, naapureiden yhdenmukaisuus tai työkavereiden täsmällisyys. Työntekijöinä ja kansalaisina anarkistit keskimääräistä todennäköisemmin eivät tee mitään käsketään ja anarkistiopettajat sekä -vanhemmat ovat keskimääräistä epätodennäköisemmin laittamassa muita tekemään kuten käsketään.

Sellainen anarkismi, joka ei näy henkilökohtaisessa elämässä, on varsin epäluotettavaa.

Jotkut anarkistit tyytyvät pitämään omia puoliaan ja rajoittamaan mielipiteensä omiin elämiinsä, mutta suurin osa haluaa mennä eteenpäin ja vaikuttaa muihin ihmisiin. Keskustellessa poliittisista tai yhteiskunnallisista asioista he tuovat esiin libertaarista näkökantaa, ja yhteiskunnallisissa kamppailuissa he kannattavat libertaarista ratkaisua. Mutta saadakseen aikaan todellista vaikutusta on välttämätöntä tehdä yhteistyötä muiden anarkistien kanssa tai toimia jossain muussa poliittisessa ryhmässä, pysyvämmältä pohjalta kuin satunnaisissa kohtaamisissa. Tämä on organisaation alku, joka johtaa propagandaan ja lopulta toimintaan.

Organisaatio ja propaganda

Anarkistiorganisaation perusmuoto on keskusteluryhmä. Jos se osoittautuu toimivaksi, se kehittyy kahdella tapaa: luo yhteyksiä muihin ryhmiin ja aloittaa laajemman toiminnan. Yhteydet muihin ryhmiin voivat lopulta johtaa jonkinlaiseen federaatioon, joka voi koordinoida toimintaa ja ryhtyä kunnianhimoisempiin hankkeisiin. Anarkistitoiminta alkaa yleensä jonkinlaisella propagandalla, jolla pyritään levittämään anarkismin perusajatusta itsessään. Se tapahtuu yleensä joko *sanan* tai *teon* *propagandalla*.

Sana voi olla puhuttu tai kirjoitettu. Puhuttua sanaa kuulee nykyään harvemmin kuin ennen, mutta julkiset tapaamiset – sisällä tai ulkona – ovat edelleen hyvä tapa tavoittaa ihmisiä suoraan. Anarkistiksi tuleminen viimeinen vaihe liittyy yleensä jonkinlaiseen henkilökohtaiseen kontaktiin, joihin tapaamiset ovat hyviä tilaisuuksia. Erillisten anarkistitapaamisten lisäksi on myös

hyvä osallistua muihin tapaamisiin ja tuoda niihin anarkistista näkökulmaa, joko ottamalla normaalisti osaa tai häiritsemällä asioiden normaalia kulkua.

Radio ja televisio ovat tietenkin tämän päivän kehittyneimpiä tapoja puhutun sanan välittämiseksi, ja anarkistit ovat ajoittain päässeet ohjelmissa ääneen. Mutta radio ja televisio eivät ole hyviä propagandavälineitä, sillä se ei sovellu tavanomaisesta poikkeavien ajatusten välittämiseen, ja anarkismi on edelleen tuntematon ajatus suurimmalle osalle katsojia ja kuulijoita. Se ei myöskään sovellu hyvin selkeän poliittisten ajatusten välittämiseen ja anarkismi välittyy ehkä parhaiten tarinoinhin upotettujen moraalisten opetusten muodossa. Sama pätee myös elokuvaan ja teatteriin, jotka voivat olla äärimmäisen tehokasta propagandaa taitavissa käsissä. Yleisesti ottaen anarkistit eivät kuitenkaan ole saaneet näistä kanavista irti niin paljoa kuin voisi toivoa.

Mutta välttämättä siitä miten tehokasta puhuttu propaganda voi olla, viestin täydentämiseksi tarvitaan myös kirjoitettua sanaa. Tämä on ollut ja on edelleen kaikista yleisin propagandan muoto. Ajatus yhteiskunnasta ilman hallitusta on saattanut elää pinnan alla satojen vuosien ajan ja aina silloin tällöin noussut pinnalle radikaalien kansanliikkeiden myötä, mutta ensimmäisen kerran se tuotiin avoimesti tuhansien ihmisten saataville Painen, Godwinin, Proudhonin, Stirnerin ja muiden kirjoista. Kun asia alkoi juurtua ja saada ympärilleen järjestäytyneitä ryhmiä, alkoi lehtien ja pamflettien tulva, joka on yhä edelleen anarkistiliikkeen merkittävin kommunikaatiokanava. Osa näistä julkaisuista on ollut erittäin hyviä, suurin osa melko huonoja, mutta ne ovat olleet välttämättömiä sen suhteen, että liike ei ole käpertynyt itseensä vaan on pitänyt yllä jatkuvaa vuoropuhelua ympäröivän maailman kanssa. Tässäkin asiassa kannattaa pelkkien anarkistijulkaisujen lisäksi kirjoittaa myös muihin kuin anarkistilehtiin ja kirjoittaa muita kuin anarkistikirjoja, jotta anarkistinen näkökulma voi tavoittaa muitakin kuin anarkisteja.

Mutta vaikka puhuttu ja kirjoitettu sana ovat välttämättömiä, ne eivät koskaan riitä. Voimme puhua ja kirjoittaa yleisellä tasolla niin paljon kuin haluamme, mutta se ei itsessään vie meitä mihinkään. On myös välttämätöntä mennä eteenpäin pelkästä propagandasta. Siihen on kaksi tapaa. Voidaan keskustella tietyistä asioista oikealla tavalla oikeaan aikaan, jotta saadaan aikaiseksi välitön vaikutus. Toinen vaihtoehto on saada julkisuutta jollakin pelkkiä sanoja dramaattisemmalla tavalla. Ensin mainittu on agitaatiota, jälkimmäinen teon propagandaa.

Agitaatio on poliittisen teorian ja poliittisen todellisuuden kohtaamispaikka. Anarkistinen agitaatio käy otolliseksi, kun ihmiset herkistyvät anarkistisille ajatuksille valtiojärjestelmässä tapahtuvan kuohunnan takia – valtioiden välisten tai sisällissotien, teollisuus- tai maaseutukamppailujen tai sorron vastaisten kampanjoiden tai julkisten skandaalien aikana. Pohjimmiltaan se koostuu maanläheisestä ja käytännöllisestä propagandasta. Tietoisuuden kasvaessa ihmisiä ei niinkään kiinnosta yleinen spekulointi kuin täsmälliset ehdotukset. Se on tilaisuus osoittaa yksityiskohtaisesti nykyjärjestelmän virheitä ja niiden korjausehdotuksia. Anarkistinen agitaatio on ajoittain ollut tehokasta etenkin Ranskassa, Espanjassa, osassa latinalaista Amerikkaa sekä Yhdysvalloissa ennen ensimmäistä maailmansotaa, Venäjällä, Italiassa ja Kiinassa sen jälkeen sekä Espanjassa 1930-luvulla. Britanniassa se on ollut satunnaisesti tehokasta 1880-luvulla, 1940-luvun alussa sekä taas 1960-luvulta lähtien.

Teon propagandan idean ymmärtää usein väärin sekä anarkistit että heidän vastustajansa. Käsitettä käytettiin ensi kertaa 1870-luvulla, jolloin se tarkoitti mielenosoituksia, mellakoita ja kansannousuja, joita pidettiin symbolisena toimintana hyödyllisen julkisuuden saamiseksi, ei välittöminä menestyksinä. Idea oli siinä, että propaganda ei olisi pelkkää puhetta siitä mitä voitaisiin tehdä vaan uutisia siitä mitä on tehty. Alunperin se ei tarkoittanut väkivaltaa eikä sen tarvitse välttämättä tarkoittaa nytkään, salamurhista puhumattakaan. Yksittäisten anarkistien

1890-luvulla tekemien attentaattien aallon jälkeen teon propaganda alettiin yleisesti liittää henkilökohtaisiin väkivallantekoihin, eikä tuo kuva ole vieläkään haihtunut.

Suurimmalle osalle tämän päivän anarkisteja teon propaganda on todennäköisemmin väkivaltaa ja pommeja vastaan kuin pommeilla. Se on itse asiassa palautunut alkuperäiseen merkitykseensä, vaikka tapaakin saada varsin erilaisia muotoja – kansalaistottelemattomuutta, organisointia huutelua ja epätavanmukaisia mielenosoituksia. Teon propagandan ei tarvitse olla laitonta, vaikka se usein sitä on. Kansalaistottelemattomuus on teon propagandan muoto, johon usein liittyy avoin ja tarkoituksellinen lain rikkominen julkisuuden saamiseksi. Monet anarkistit eivät pidä siitä, sillä siihen liittyy myös rangaistuksen avoin ja tarkoituksellinen vastaanottaminen, mikä loukkaa anarkistien tuntemuksia mistä tahansa vapaaehtoisesta yhteistyöstä viranomaisten kanssa. Mutta ajoittain anarkistit ovat huomanneet sen olevan hyödyllinen propagandan muoto.

Agitaatio, etenkin ollessaan onnistunutta, sekä teon propaganda, etenkin ollessaan laitonta, menevät molemmat pelkän propagandan tuolle puolen. Agitaatio kiihottaa toimintaan ja teon propagandaan liittyy toimintaa. Tässä anarkistit siirtyvät toiminnan kentälle ja anarkismi vaka-voituu.

Toiminta

Muutos anarkismin teoretisoimisesta sen laittamiseksi käytäntöön tarkoittaa muutosta organisaatiossa. Tavallinen keskustelu- tai propagandaryhmä on avoin ulkopuolisten vaivattomalle osallistumiselle ja helppo seurattava viranomaisille. Se perustuu siihen, että kaikki jäsenet tekevät mitä haluavat eivätkä tee mitä eivät halua, Tällaisen muutoksen myötä se kuitenkin muuttuu ulossulkevammaksi ja muodollisemmaksi. Tässä hetkessä piilee suuri vaara, sillä liian kireä asenne johtaa autoritaarisuuteen ja lahkolaisuuteen, kun taas liian löysä johtaa sekavuuteen ja vastuuttomuuteen. Hetkestä tekee vielä suuremman vaaran se, että kun anarkismi muuttuu vakavaksi, anarkismista tulee vakava uhka esivallalle ja todellinen vaino alkaa.

Kaikista yleisin anarkistitoiminnan muoto on agitaatio jonkun kampanjan ympärillä. Se saattaa olla reformistista, jotain mikä ei muuta koko järjestelmää tai vallankumouksellista, muutos järjestelmässä itsessään. Se saattaa olla laillista tai laitonta tai molempia. Väkivaltaista tai väkivaltaa. Sillä voi olla onnistumisen edellytyksiä tai se voi olla toivotonta heti kättelyssä. Anarkistit voivat olla vaikutusvaltainen tai jopa vallitseva osa kampanjaa, tai vain yksi monista mukana olevista ryhmistä. On helppoa kuvitella toiminnan kentän moninaisia mahdollisuuksia, ja yli sadan vuoden ajan anarkistit ovat kokeilleet niitä kaikkia. Se toiminnan muoto, johon anarkistit ovat olleet kaikista tyytyväisimpiä ja joka on anarkismille tyypillisintä, on *suora toiminta*.

Myös suoran toiminnan idean ymmärtää usein väärin sekä anarkistit että heidän vastustajansa. Kun sitä käytettiin ensimmäisen kerran 1890-luvulla, se ei tarkoittanut mitään muuta kuin ”poliittisen” – eli parlamentaarisen – toiminnan vastakohtaa. Työväenliikkeen yhteydessä se tarkoitti etenkin lakkoja, boikotteja ja sabotaaseja, joita pidettiin vallankumouksen valmisteluina ja harjoituksina. Perusidea on siinä, että toimintaa ei toteuteta välillisesti edustajien kautta vaan toiminnan toteuttaa ne ihmiset, joita asia suoraan koskettaa. Sen tarkoitus on saada konkreettisia voittoja, ei pelkkää julkisuutta.

Tämän luulisi vaikuttavan selvältä, mutta suora toiminta on sekoitettu teon propagandaan ja etenkin kansalaistottelemattomuuteen. Suoran toiminnan tekniikka kehitettiin itse asiassa Ranskan syndikalistisessa liikkeessä reaktiona teon propagandan äärimmäisille tekniikoille. Sen si-

jaan että ajauduttaisiin dramaattisiin mutta tehottomiin eleisiin, ammattiyhdistysväki jatkoi tylsää mutta tehokasta työtä – ainakin teoriassa. Mutta kun syndikalistinen liike kasvoi ja ajautui konfliktiin järjestelmän kanssa Ranskassa, Espanjassa, Italiassa, Yhdysvalloissa ja Venäjällä, ja jopa Britanniassa, suoran toiminnan kohokohdilla alkoi olla sama tarkoitus kuin teon propagandalla. Sitten kun Gandhi alkoi kuvailla väkivallatonta kansalaistottelemattomuutta suorana toimintana, kaikki kolme sekoittuivat keskenään ja alkoivat tarkoittamaan pitkälti samaa asiaa – käytännössä mitä tahansa poliittisen toiminnan muotoa, joka on lakia vastaan tai jollain muulla tavalla vakiintuneen etiketin hyväksytyjen sääntöjen ulkopuolella.

Suurimmalle osalle anarkisteja suoralla toiminnalla on kuitenkin edelleen sen alkuperäinen merkitys, vaikka perinteisten muotojen lisäksi se saa myös uusia muotoja, kuten sotilastukikohden, yliopistojen, tehtaiden ja talojen valtaaminen. Anarkisteja siinä houkuttelee etenkin sen yhdenmukaisuus libertaaristen periaatteiden ja myös itsensä kanssa. Suurin osa oppositioryhmien poliittisen toiminnan muodoista on tarkoitettu pääosin vallan voittamiseen. Jotkut ryhmät käyttävät suoran toiminnan tekniikoita, mutta saadessaan valtaa ne eivät vain lopeta niiden käyttämistä vaan yrittävät estää kaikkia muitakin käyttämästä niitä. Anarkistit suosivat suoraa toimintaa kaikkina aikoina. He näkevät sen normaalina toimintana, joka vahvistaa itseään ja kasvaa käytössä. Toimintana, joka voi auttaa luomaan vapaan yhteiskunnan sekä ylläpitämään sitä.

Mutta on myös anarkisteja, jotka eivät usko vapaan yhteiskunnan luomisen mahdollisuuteen. Heidän toimintansa vaihtelee sen mukaisesti. Yksi vahvimista pessimistisistä taipumuksista anarkismissa on *nihilismi*. Turgenev otti nihilismin käsitteen käyttöön romaanissaan *Isät ja pojat* kuvaamaan Venäjän nuorten populistien skeptistä ja pilkallista asennetta sata vuotta sitten. Siitä tuli käsite kuvaamaan näkemystä, joka ei torju pelkästään valtion tai vallitsevan moraalien arvoa vaan myös yhteiskunnan ja ihmisyyden itsessään. Nihilistille mikään ei ole pyhää, ei edes hän itse. Nihilismi on siis yksi askel eteenpäin kaikista perusteellisimmista egoismista.

Äärimmäinen nihilismin innoittama toiminnan muoto on *terrorismi* sen itsensä takia, ei kostoiksi tai propagandana. Anarkisteilla ei ole terrorin monopolia, mutta se on ajoittain ollut muodikasta liikkeen joissakin osissa. Käytyään läpi turhauttavan kokemuksen vähemmistöteorian saarnaamisesta vihamieliselle tai usein välinpitämättömälle yhteiskunnalle, ajatus fyysisestä hyökkäyksestä yhteiskuntaa vastaan tuntuu houkuttelevalta. Se ei paljoa vähennä vihamielisyyttä mutta selvästikin lopettaa välinpitämättömyyden. Eli vihatkoon vaan kunhan pelkäävät – terroristin tapa ajatella. Mutta jos perustellut salamurhat ovat olleet hedelmättömiä, sattumaterroismi on ollut haitallista. Ei ole liioiteltua sanoa ettei mikään muu ole tehnyt suurempaa haittaa anarkismille kuin psykopaattinen väkivalta, jota on aina ollut sen sisällä ja on edelleen.

Miedompi nihilismin innoittama toiminnan muoto on *bohemismi*, joka on alati käynnissä oleva ilmiö, vaikka nimi tuntuu vaihtuvan jokaisella kerralla. Tämä on myös ollut muodikasta anarkistiliikkeen tietyissä osissa sekä tietenkin myös sen ulkopuolella. Sen sijaan että hyökkäisivät yhteiskuntaa vastaan, boheemit hyppäävät siitä ulos – tosin vaikka he eivät mukaudu yhteiskunnan arvoihin, he elävät yhteiskunnassa ja yhteiskunnasta. Tästä taipumuksesta puhutaan paljon roskaa. Boheemit saattavat olla loisia, mutta niin on monet muutkin. Toisaalta taas he eivät vahingoita ketään muuta paitsi itseään, mikä ei pidä paikkaansa monen muun kohdalla. Parasta mitä heistä voidaan sanoa on se, että he voivat tehdä hyvää nauttimalla itsestään ja haastamalla vallitsevia arvoja suurellisella mutta harmittomalla tavalla. Pahinta mitä heistä voidaan sanoa on se, että he eivät voi todella muuttaa yhteiskuntaa ja saattavat suunnata energiaa pois sen yrittämisestä, mikä suurimmalle osaa anarkisteja on koko anarkismin idea.

Johdonmukaisempi ja rakentavampi tapa hypätä ulos yhteiskunnasta on mennä ja perustaa uusi omavarainen yhteisö. Tämä on ajoittain ollut laajamittainen ilmiö, esimerkiksi keskiajan uskonnollisten intoilijoiden parissa. Se on ollut suosittua myös viime aikoina, etenkin Pohjois-Amerikassa. Tämä taipumus on vaikuttanut anarkisteihin menneisyydessä, mutta ei niinkään tänä päivänä. Kuten muut vasemmistoryhmät, he tulevat todennäköisemmin muodostamaan oman epämuodollisen yhteisönsä, joka perustuu ihmisverkostoon, jotka elävät ja työskentelevät yhdessä, yhteiskunnassa, sen sijaan että eristäytyisivät siitä. Tämän voidaan ajatella olevan uuden yhteiskuntamuodon siemen, joka kasvaa vanhojen muotojen sisällä, tai sellainen toimiva pakopaikka esivallan vaatimuksista, joka ei ole liian äärimmäinen tavalliselle ihmiselle.

Toinen toiminnan muoto, joka perustuu pessimistiseen näkemykseen anarkismin mahdollisuuksista on *jatkuva protesti*. Tämän näkemyksen mukaan yhteiskunnan muuttaminen, valtiojärjestelmän tuhoaminen ja anarkismin laittaminen käytäntöön on toivotonta. Tulevaisuus, määrittyissä ihanteissa roikkuminen ja kauniiden utopioiden hahmottelu ei ole tärkeää toisin kuin nykyisyys, katkeran todellisuuden jälkijättöinen tunnustaminen ja jatkuva vastarinta rumaa tilannetta kohtaan. Jatkuva protesti on monien entisten anarkistien teoria, jotka eivät ole luopuneet periaatteistaan mutta eivät enää usko menestykseen. Se on myös monien aktiivisten anarkistien käytäntö, jotka pitävät periaatteensa ennallaan ja jatkavat ikään kuin uskoisivat onnistumiseen, mutta jotka tietävät – tietoisesti tai tiedostamattaan – etteivät tule koskaan näkemään sitä. Sitä mitä suurin osa anarkisteista on tehnyt viimeisen sadan vuoden aikana voidaan näin jälkikäteen tarkasteltuna kuvailla jatkuvaksi protestiksi. Mutta on yhtä dogmaattista sanoa ettei asiat koskaan muutu kuin sanoa, että ne tulevat väistämättä muuttumaan. Kukaan ei voi tietää milloin protesti saattaa muuttua tehokkaaksi ja nykyisyys yht’äkkiä tulevaisuudeksi. Todellinen ero on siinä, että jatkuvaa protestia pidetään toivottoman asian jälkijoukon toimintana, kun taas suurinta osaa anarkistitoiminnasta pidetään karkijoukon tai ainakin tiedustelijoiden toimintana taistelussa, jota emme ehkä koskaan voita ja joka ei välttämättä koskaan pääty, mutta joka on silti taistelemisen arvoinen.

Tämän taistelun parhaita taktiikoita ovat kaikki sellaiset taktikat, jotka ovat yhdenmukaisia vapauden ja tasa-arvon puolesta käytävän sodan yleisen strategian kanssa, yksityiselämän sisikahakoista merkittävien yhteiskunnallisten kampanjoiden suurtaisteluihin. Anarkistit ovat lähes aina pieni vähemmistö, joten heillä on vähän valinnanvaraa taistelukentän suhteen ja heidän täytyy taistella siellä missä tapahtuu.

Yleisesti ottaen kaikista onnistuneimpia tapauksia ovat olleet ne, joissa anarkistinen agitaatio on johtanut anarkistien osallistumiseen laajempiin vasemmistoliikkeisiin – etenkin työväenliikkeeseen, mutta myös antimilitaristisiin tai jopa pasifistisiin liikkeisiin sotaan valmistautuvissa tai sotaa käyvissä maissa, kirkonvastaisiin ja humanistisiin liikkeisiin uskonnollisissa maissa, kansallisiin vapautusliikkeisiin siirtomaiden ikeen alta, tasa-arvoa kannattaviin ja rasismien vastaisiin liikkeisiin, oikeus- ja rangaistusreformoja vaatineisiin tai vastustaneisiin liikkeisiin tai yleisesti ottaen kansalaisvapauksia kannattaneisiin liikkeisiin.

Tällainen osallistuminen tarkoittaa väistämättä yhteistyötä sellaisten ryhmien kanssa, jotka eivät ole anarkistisia ja se vaatii myös joitain kompromisseja anarkististen periaatteiden suhteen. Tällaiseen toimintaan syvästi osallistuvat anarkistit ovat aina vaarassa päätyä hylkäämään anarkismin kokonaisuudessaan. Toisaalta taas kieltäytyminen tämän riskin ottamisesta tarkoittaa yleensä hedelmättömyyttä ja lahkolaisuutta. Anarkistiliikkeellä on ollut tapana saada vaikutusta vain kun se on hyväksynyt täyden osansa. Anarkistien panos tällaisiin tilanteisiin on kahtalainen – painottaa libertaarisen yhteiskunnan päämäärää sekä pitää kiinni libertaarisista

menetelmistä sen saavuttamiseksi. Tämä on itse asiassa yksi panos, sillä kaikista tärkein anti mitä meillä on tarjota ei ole vain se, että päämäärä ei oikeuta keinoja vaan se, että keinot määrittävät päämäärän – että useimmiten keinot *ovat* päämäärä. Voimme olla varmoja omista teoistamme, mutta emme niiden seurauksista.

Ennen vanhaan suurimmat mahdollisuudet huomattavalle liikkeelle kohti anarkismia olivat militantit syndikalistiset vaiheet Ranskassa, Espanjassa, Italiassa, latinalaisessa Amerikassa, Yhdysvalloissa ja Venäjällä, sekä ennen kaikkea vallankumoukselliset liikkeet Ranskassa, Meksikossa, Kiinassa, Venäjällä ja Espanjassa. Hiljattain tällaiset mahdollisuudet eivät ole niinkään nousseet Aasian, Afrikan ja Etelä-Amerikan väkivaltaisista ja autoritaarisista vallankumouksista kuin sellaisista avaramielisistä liikkeistä kuten Sadankomitea Britanniassa, 22. maaliskuuta -liike Ranskassa, SDS Länsi-Saksassa, Provos ja Kabouters Hollannissa, Zengakuren Japanissa sekä erilaiset liikkeet kansalaisoikeuksien puolesta tai asevelvollisuutta vastaan, opiskelijaliikkeet, naisliike, talonvaltaajat sekä ympäristöliikkeet eri länsimaissa. Mutta kaikista sytyttävimmät kohtaukset ovat olleet radikaalit kapinalliset kuohunnat kuten Unkarissa 1956, Ranskassa ja Tsekkoslovakiassa 1968, Portugalissa 1974 ja Puolassa 1980. Koska täällä?

Anarkistinen kirjasto
Anti-Copyright

Nicolas Walter
Anarkismista
1969

Alkuperäinen julkaisu Anarkistisessa kirjastossa 2.8.2012
Suomennos (2012) perustuu Freedom Pressin painokseen vuodelta 2002

fi.theanarchistlibrary.org